

Toimeentulotuen soveltamisohje

Limingan kunnanhallitus 8.8.2022 §

Sisälllys

1	TOIMEENTULOTUEN YLEISET PERUSTEET JA SOVELTAMISOHJEEN TARKOITUS.....	4
2	OIKEUS TOIMEENTULOTUKEEN JA HAKEMUSMENETTELY.....	5
2.1	Toimeentulotuen määräytyminen.....	7
2.2	Ansio- ja eläketulot, etuudet ja muut tulot täydentävän ja ehkäisevän tuen määrittämisessä.....	7
2.3	Varojen huomioiminen.....	8
2.4	Tulot, joita ei oteta huomioon.....	9
2.5	Toimeentulotuen myöntäminen perintää vastaan.....	10
3	ERITYISKYSYMYKSIÄ.....	11
3.1	Opiskelijat.....	11
3.2	Yrittäjät.....	13
3.3	Vangit.....	14
4	PERUSTOIMEENTULOTUEN MENOT.....	15
4.1	Perusosa, joka on normitettu.....	15
4.2	Alennettu perusosa.....	15
4.3	Muut perusosamenot.....	16
5	TÄYDENTÄVÄN TOIMEENTULOTUEN MENOT.....	18
5.1	Asumisesta aiheutuvat menot, joita ei huomioida perustoimeentulotuessa.....	18
5.2	Työssä käynnistä aiheutuvat menot.....	20
5.3	Terveydenhuoltomenot.....	20
5.4	Pitkäaikainen vaikea sairaus ja siitä aiheutuvat menot.....	22
5.5	Psykoterapian tutustumiskäynnit.....	22
5.6	Erilaiset apuvälineet tai erityiset vaate- ja jalkinekulut.....	22
5.7	Keliakia ja muut erityisruokavaliot.....	23
5.8	Ilman reseptiä saatavat lääkkeet, lääkevalmisteet ja hoitotarvikkeet.....	23
5.9	Kotiin annettavien palveluiden ja asumispalvelujen asiakasmaksut.....	23
5.10	Romanihome.....	24
5.11	Lastenvaunut ja muut lasten tarvikkeet.....	24
5.12	Lasten luonapitokulut.....	25
5.13	Edunvalvontamenot.....	25
5.14	Lasten harrastusmenot.....	25
5.15	Aikuisten harrastusmenot.....	26
5.16	Huonekalut ja kodinkoneet.....	26
5.17	Hautauskustannukset.....	27

5.18 Päivähoitomenot sekä aamu- ja iltapäiväkerhot.....	28
6 EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI	29
7. MUUTOKSENHAKU	30
7.1 Oikaisuvaatimus	30
7.2. Viranomaislautakunta.....	30
7.3 Pohjois-Suomen hallinto-oikeus.....	30

1 TOIMEENTULOTUEN YLEISET PERUSTEET JA SOVELTAMISOHJEEN TARKOITUS

Perustoimeentulotuen myöntämisprosessi toimeenpanoineen kuuluu Kansaneläkelaitokselle. Kela määrittää hakijan oikeuden perustoimeentulotukeen omien soveltamisohjeidensa mukaisesti. Perustoimeentulotukeen on sisällytetty pääosa toimeentulotuella katettavista menoista. Perustoimeentulotuki kattaa perusosan lisäksi muun muassa kaikki terveydenhuoltomenot, välttämättömät asumiseen ja muuttoon liittyvät menot sekä lasten tapaamiskuluista aiheutuvat menot. Asumismenojen osalta yleisestä asumistuesta annettu laki (938/2014) ja Kelan asumismenojen soveltamisohjeet määrittävät perustoimeentulotuesta hyväksyttävät kohtuulliset asumismenot.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen menoista vastaa kunta. Kunta päättää omien soveltamisohjeiden mukaisesti täydentävästä ja ehkäisevästä tuesta pääsääntöisesti sen jälkeen, kun Kela on ensin tehnyt perustoimeentulotuen päätöksen.

Hakijalle tehdään toimeentulotukihakemuksiin aina niin Kelalla kuin kunnassakin muutoksenhakukelpoisen kirjallinen päätös.

Henkilöille, jotka eivät asioi kunnan toimeentulotuesta ja sosiaalityössä vain satunnaisesti, tulee asiakas- ja sosiaalihuoltolain mukaan tehdä kokonaisvaltainen palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma toimenpidevaihtoehtoinen mm. talouden hallintaan saattamiseksi, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista mm. 4-13 § ja Sosiaalihuoltolaki mm. 3,6, 36 ja 39 §).

Soveltamisohje on tarkoitettu niin hakijoille kuin kunnan toimeentulotuesta päättävillä viranhaltijoille selkiyttämään ja yhdenmukaistamaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakemus-, selvittämis- ja myöntämiskäytäntöjä.

Soveltamisohjetta ei voi kuitenkaan käyttää yksinomaan päätöksen teon perusteena, vaan päätöksen tulee aina perustua yksilö- ja perhekohtaiseen taloudellisen ja muiden tuen tarpeiden selvittämiseen. Ohje ei rajoita viranhaltijoiden yksilö- ja perhekohtaista harkintaa ja delegointisäännössä annettua toimivaltaa.

Tällä ohjeistuksella korvataan Limingan kunnan aiemmat soveltamisohjeet (Perusturvalautakunta 1.6.2017 § 34) ja nämä ohjeet tulevat voimaan **xx.xx.2022**.

2 OIKEUS TOIMEENTULOTUKEEN JA HAKEMUSMENETTELY

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo ja edistää itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotuen avulla turvataan henkilön ja perheen ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo. Toimeentulotuen tarve selvitetään, arvioidaan ja ratkaistaan yksilö- ja perhekohtaisen elämäntilanteen sekä taloudellisen ja sosiaalisen tilanteen perusteella.

Jokaisella on velvollisuus omien kykyjensä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan sekä siinä laajuudessa kuin avioliittolaissa (234/1929) ja lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) säädetään puolisonsa sekä alaikäisten lastensa ja ottolastensa elatuksesta. Pääsääntöisesti alaikäisen lapsen elatuksesta vastaavat lapsen vanhemmat.

Toimeentulotukilain 2 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa, eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuk-sien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla. Muuksi tavaksi katsotaan mm. se, kun hakija saa avustuksia elantoon, asumiseen ja koulu-tuskustannuksiin vanhemmiltaan tai muilta omaisilta. Lain ”muulla tavalla” tarkoittaa täydentävän ja eh-käisevän tuen hakijan osalta myös sitä, ettei tukea myönnetä, jos hakija on voinut tuloillaan varautua ha-kemaansa täydentävän / ehkäisevän tuen menoihin.

Toimeentulotuen hakijan tulee aina ensin hakea kiireellinen ja ei-kiireellinen perustoimeentulotuki Kelalta. Kela myöntää tarvittaessa myös kiireellisen perustoimeentulotuen. Kiireellinen toimeentulotuki tulee myöntää toimeentulotukilain mukaan joko samana tai seuraavana arkipäivänä. Asiakas voi samalla hake-muksella hakea sekä Kansaneläkelaitoksen myöntämää perustoimeentulotukea että kunnan myöntämää täydentävää toimeentulotukea tai ehkäisevää toimeentulotukea. Kansaneläkelaitos ratkaisee asiakkaan asian kiireellisyyden. Sen on tarvittaessa yhteistyössä asianomaisen kunnan kanssa arvioitava, onko asi-akkaan täydentävän tuen tai ehkäisevän tuen tarve kiireellinen. Jos tuen tarve arvioidaan kiireelliseksi, Kansaneläkelaitoksen on myös käsiteltävä hakemus perustoimeentulotuen osalta kiireellisenä (14 d §)

Kansaneläkelaitos on tietyissä tilanteissa velvollinen siirtämään hakemuksen kuntaan. Siirtovelvollisuus on, jos hakemukseen sisältyy muita kuin perusosaan tai muihin perusmenoihin sisältyviä menoja ja asiakas erikseen pyytää hakemuksen siirtämistä (14 d §). Mikäli kuntaan toimitettu täydentävän / ehkäisevän toi-meentulotuen hakemus on puutteellinen hakemusajalle, hakijalle on viimeistään seitsemäntenä arkipäi-vän hakemuksen saapumisesta annettava tai lähetettävä yksilöity kehotus hakemuksen täydentämiseksi määräajassa. Mikäli hakemusta ei täydennetä annetussa määräajassa, tehdään hakemukseen hylkäävä päätös.

Täydentävässä ja ehkäisevässä toimeentulotuessa huomioidaan henkilön/ruokakunnan/perheen erityi-sistä olosuhteista ja syistä tarpeellisiksi katsottavat menot kohtuullisuusharkintaan perustuen. Toimeen-tulotuen hakijan tulee hakemuksessaan yksilöidä ja perustella vaatimuksensa erityisten menojen osalta. Kunta myöntää kiireellisen ja ei-kiireellisen täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen.

Hakemus täydentävästä tai ehkäisevästä toimeentulotuesta voidaan tehdä suoraan kuntaan, jos hakija on jo saanut hakemusta koskevalle ajalle Kelassa tehdyn päätöksen perustoimeentulotuesta. Täydentä-vää / ehkäisevää toimeentulotukea haetaan kirjallisesti, varatulla vastaanottoajalla tai muulla viranomai-sen hyväksymällä tavalla. Toimeentulotuen arvioimista varten voidaan varata vastaanottoaika hakijan ti-lanteesta riippuen tai hakemus voidaan käsitellä muulla toimeentulotukiviranomaisen hyväksymällä ta-valla. Hakijan on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, mikäli se on tarpeen toimeentulotukiasian selvittämiseksi (Hallintolaki 434/2003, 12 § 1 momentti).

Täydentävä / ehkäisevä toimeentulotuki myönnetään hakemisajankohdasta lähtien pääsääntöisesti kalenterikuukaudeksi. Toimeentulotuki tai osa siitä voidaan vain erityisestä syystä myöntää takautuvasti. Erityisenä syynä voi olla, ettei hakija ole voinut tuloillaan ja varoillaan varautua hyväksyttäviin menoeriin ja hänellä on takautuvalta ajalta ollut Kelan perustoimeentulotukioikeus.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen päätös ei perustu, eikä saa perustua pelkästään perus- eikä täydentävän tuen laskelmaan, vaan siihen liittyy aina sosiaalityön riittävän laaja-alainen selvitystyö hakijan ja hänen perheensä olosuhteista, pulmista, tuen tarpeista ja eri toimenpidevaihtoehdoista parantaa oma-toimista suoriutumista, toimintakykyä ja taloudellista asemaa. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on suunnitelmallisesti edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Limingan kunta edellyttää pääsääntöisesti, että täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea hakeville henkilöille tehdään riittävän laaja sosiaalihuoltolain mukainen taloudelliseen tilanteen selvitys, palvelutarpeen arviointi ja siihen perustuva asiakassuunnitelma toimenpiteineen vastaanotolla tai kotikäynnillä.

Limingan kunta järjestää toimeentulotuen hakijalle mahdollisuuden keskustella henkilökohtaisesti sosiaalityöntekijän tai sosiaaliohjaajan kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sen jälkeen, kun hakija on tätä pyytänyt (Toimeentulotukilaki 14 e §). Hakijalle tehdään toimeentulotukivaatimukseen aina niin Kelalla kuin kunnassakin muutoksenhakukelpoinen kirjallinen päätös.

Mikäli kiireellinen / ei-kiireellinen toimeentulotuen tarve aiheutuu hakijan ollessa laitoksessa tai muussa palveluasumisyksikössä (yksityinen / julkinen) määräaikaisessa (lyhytaikainen) asumismuodossa toisessa kunnassa, toimeentulotuen myöntää hakijan vakituinen oleskelukunta /asuinkunta. Vakituinen oleskelukunta/asuinkunta on pääsääntöisesti se kunta, josta hakija on terveydenhuollon tai sosiaalihuollon viranomaisen läheteellä /päätöksellä sijoitettu määräaikaiseen hoitoon tai kuntoutukseen. Hakemus toimitetaan Kelalle.

Mikäli kiireellinen / ei-kiireellinen toimeentulotuen tarve aiheutuu hakijan ollessa toistaiseksi (pitkäaikainen) esim. palveluasumisyksikössä toisessa kunnassa, toimeentulotuen myöntää se kunta, missä palveluasumisyksikkö sijaitsee. Sillä seikalla ei ole merkitystä, onko hakija mennyt asumispalveluyksikköön itsel-lisesti vai esim. jonkun kunnan läheteellä. Oleellista on se, että asumista ei ole määritelty määräaikaiseksi ja että asuminen on jatkuvaa, esim. vuokrasuhteeseen perustuvaa (KHO 11.7.2006, taltio 1766 ja 11.7.2006, taltio 1767). Hakemus toimitetaan Kelalle.

Mikäli toimeentulotuen hakija tai hänen perheenjäsenensä asuu vakituisesti tai oleskelee vakituisen luonteisesti kahdessa kunnassa, tulee hänen hakea tukea Kelalta sen mukaan, minkä kunnan alueella oleskelusta johtuen toimeentulotuen tarpeen aiheutuneet kustannukset ovat syntyneet. Menojen (esim. asumismenot) tulee olla toimeentulotukilain kannalta välttämättömiä ja kohtuullisia, eikä hakijalla voida katsoa olevan mahdollisuutta oleskella vain yhdessä kunnassa oleskelun syy (esim. opiskelu) huomioon ottaen.

Alle 18 vuotiaalla on oikeus riittävään elatukseen (L lapsen elatuksesta 5.9.1975/704). Alaikäiset ovat va-jaavaltaisia (mm. ei voi allekirjoittaa vuokrasopimusta) ja kuuluvat vanhempien, huoltajiensa elatusvas-tuun piiriin (Totul 1997/1412 1-2 §). Alaikäisen lapsen huoltajat hakevat alaikäistensä osalta toimeentulo-tuen Kelalta, vaikka alaikäinen ei asuisi vanhempien luona, ellei erityisistä olosuhteista (mm. lastensuoje-luasiakkuus) muuta johdu. 18 vuotta täyttäneet, vanhempiensa luona asuvat henkilöt, asioivat toimeen-tulotukiasioissa itsenäisesti.

2.1 Toimeentulotuen määräytyminen

Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki on ensisijaisesti suunnitelmallisen sosiaalityön, taloudellisen tukemisen ja avustamisen väline. Tuen tarpeiden selvittämisessä on syytä arvioida niin mennyttä eli takautuvaa aikaa kuin suunnitelmallisesti erityisesti asiakkaan tulevaa taloudellista selviytymistä. Tällöin toimeentulotuen myönteiset päätösjaksot voivat olla usean kuukauden mittaisia niin taaksepäin (esim. asuminvelat) kuin tulevaisuuteen (asiakkaan sitouttaminen eri toimenpiteisiin säännöllisellä kannustinrahalla) tarkasteltuna. Toimeentulotuen perusteena olevia toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997 815/2015) 7 §:ssä ja 7 c §:ssä tarkoitettuja menoja sekä 11 §:ssä ja 12 §:ssä tarkoitettuja tuloja ja varoja laskettaessa menot, tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään (15 §). Täydentävästä ja ehkäisevästä toimeentulotuesta voidaan päättää samassa päätöksessä.

Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotukipäätöksen yhtenä perusteena on Kelassa tehty perustoimeentulotukilaskelma ja päätös, joten viranhaltijan päätöksen perusteluissa voidaan viitata Kelassa tehtyyn päätökseen. Täydentävän toimeentulotuen päätöksen perusteeksi on tehtävä vielä erillinen tulo- ja menolaskelma, mikäli asiakas sitä vaatii. Mikäli hakijalla on perustoimeentulotukilaskelman perusteella oikeus perustoimeentulotukeen, ei täydentävän toimeentulotuen laskelmaa tehdä erikseen, ellei siihen ole erityisiä syitä. Mikäli täydentävän toimeentulotuen laskelmat ovat alijäämäisiä eli miinusmerkkisiä, saa hakija erotuksen mukaisen määrän täydentävää toimeentulotukea, ellei päätöksestä muuta ilmene.

Jos asiakkaalla ei ole Kelan perustoimeentulotuen laskelman perusteella oikeutta perustoimeentulotukeen, siirtyy laskelman osoittama tuloylijäämä mahdollisesta täydentävästä toimeentulotuesta tehtävään laskelmaan ja päätökseen. Kun Kelan perus- ja/tai kunnan täydentävän toimeentulotuen laskelmat ovat ylijäämäisiä eli plusmerkkisiä, niin toimeentulotukihakemus pääsääntöisesti hylätään, ellei päätöksestä muuta ilmene.

Jos täydentävää toimeentulotukea haetaan ja arvioidaan takautuvasti, tulee hakijan toimittaa vastaavalla ajalla mm. tiliotteet tilitapahtumineen kaikista hallinnoimistaan tileistä (myös lasten). Menoista tulee esittää joko maksutositteet tai laskut.

Mikäli hakijan vaatimuksia ei täysimääräisesti hyväksytä, vaan on kohtuullistettu, on laskelma tehtävä tulo- ja menoerittelyineen. Tulot ovat perustoimeentulotukea hakemuskuukaudelle saavalle nolla (0 €) euroa ja muilla tulona on perustoimeentulotuen tuloylijäämä sellaisenaan ja mahdolliset muut tosiasiallisesti käytettävissä olevat tulot. Päätöksestä on käytävä ilmi hakijan vaatimukset eriteltynä.

2.2 Ansio- ja eläketulot, etuudet ja muut tulot täydentävän ja ehkäisevän tuen määrittämisessä

Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea määriteltäessä tuloina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten kaikki käytettävissä olevat tulot. Tuloilla tarkoitetaan kaikkia henkilön tai perheen käytettävissä olevia tuloja tulolähteestä riippumatta. Tuloja tarkasteltaessa sillä ei ole merkitystä, ovatko tulot veronalaisia vai verottomia. Huomioon otettavia tuloja ovat esimerkiksi palkka-, eläke- ja pääomatulot, yritystulot, etuudet, vakuusyhtiöiden korvaukset, veronpalautukset, yksityisistä ja julkisista lähteistä saatavat avustukset, tilillepanot, ellei ole esitetty riittävällä tavalla, että kyseessä on velkasuhde. (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 815/2015)

Kaikki asiakkaan tilillä näkyvät tilisiirrot, kuten avustukset, lahjat, lainat, pikaluotot ja vipit otetaan pääsääntöisesti tulona huomioon ja niistä vaaditaan erillinen selvitys. Mikäli asiakas esittää, että hänen

tililleen tullutta rahasuoritusta ei tulisi huomioida tulona ja/tai täydentävää ja ehkäisevää tukea määriteltäessä ja että se on laina, tulee hänen esittää asiasta asianmukainen velkakirja.

Laina huomioidaan täydentävän toimeentulotukilaskelmassa käytettävissä olevana tulona, mikäli velkakirjan luonteesta ja ehdoista ei muuta johdu. Hakijalle aikaisemmin täydentävän laskelmassa tuloksi huomioidun lainan takaisinmaksut voidaan huomioida menoksi myöhemmin täydentävän toimeentulotuen laskelmassa, mikäli muut toimeentulotuen myöntämisen edellytykset täyttyvät. Asiakkaan on pystyttävä osoittamaan tilisiirroilla tai muulla luotettavalla tavalla, että laina tai sen lyhennys on maksettu takaisin lainanantajalle. (Toimeentulotukilaki 1412/1997, 1 ja 2 §, mm. KHO 2014:176)

Mikäli toimeentulotuen hakija ei yksilöllisestä sosiaalityön ohjauksesta huolimatta hae hänelle kuuluvia ensisijaisia etuuksia tai edullisempaa asuntoa tai palveluja, jotka parantaisivat hakijan taloudellista asemaa voi hakijan menettely vähentää täydentävän tai ehkäisevän tuen saantia tai estää saamisen, ellei olosuhteista muuta johdu.

Täydentävän ja ehkäisevän tuen tarvetta arvioitaessa perheelle, jossa on alaikäisiä (alle 18 v) tulon saajia alaikäisten lasten (alle 18-vuotiaat) satunnaisia ja vähäisiä kesä- ja viikonloppupalkkoja ei huomioida lainkaan tuloksi. Satunnaisella tulolla tarkoitetaan enintään kahden (2) kuukauden tuloja. Vähäisellä tulolla tarkoitetaan enintään 300 euroa/kk (esim. nuorten kesäseteliavustukset) (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 815/2015, 1-2, 7 C, 11-12 §).

Täydentävän tukea määriteltäessä opintolaina huomioidaan tuloksi täydentävän tuen laskelmaan, vaikka tuloa ei olisikaan huomioitu tuloksi Kelan perustoimeentulotuen määräyksessä, jos hakija on sen tosiasiallisesti nostanut (toimeentulotukilaki 1-2, 7 c, 11-12). Muissa täydentävän/ ehkäisevän tuen määrittelytilanteissa opintolainan käyttäminen muuhun kuin mihin se on tarkoitettu voi vaikuttaa tuen määrään vähentävästi. Jos opintolaina huomioidaan tuloksi täydentävän tuen laskelmaan, se pääsääntöisesti huomioidaan nostettavissa olleena tai olevana kertaerän (KHO 23.3.2005, taltio 629).

Työ- ja elinkeinotoimisto voi korvata työnhakuun ja työllistymiseen liittyviä kustannuksia. Jos toimeentulotuen hakija on työtön työnhakija, TE -toimisto voi korvata työnhakuun liittyviä matka- ja yöpymiskustannuksia ja muuttokustannusten korvauksia. Liikkuvuusavustusta voi saada kustannuksista, jotka aiheutuvat työn vastaanottamisesta. Edellä mainitut korvaukset vähentävät täydentävän toimeentulotuen tarvetta vastaavalta osalta, mikäli samaan tarkoitukseen haetaan täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea.

Yrittäjyyteen sisältyy yritysrisi, minkä vuoksi yrittäjän on varauduttava tuloissa tapahtuviin muutoksiin. Tällöin toimeentulotukioikeuden arviointikautena voidaan käyttää koko tilikautta.

Veronpalautukset huomioidaan tulona täydentävän toimeentulotuen laskelmaan ja vastaavasti jäännösvero voidaan huomioida laskelmaan menona, mikäli siihen on erityisiä syitä. Hakija ohjataan jäännösveron suhteen hakemaan verottajalta / kunnalta veronmaksun lykkäystä, huojennusta tai poistamista.

2.3 Varojen huomioiminen

Täydentävää / ehkäisevää toimeentulotukea määriteltäessä varoina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten toimeentulotukea myönnettäessä käytettävissä olevat varat. Varoina ei kuitenkaan oteta huomioon esim. henkilön tai perheen käytössä olevaa vakinaista asuntoa, eikä tarpeellista asuinirtaimistoa.

Käytettävissä olevat varat, kuten säästöt, arvopaperit ja muu helposti realisoitavissa oleva varallisuus otetaan huomioon markkina-arvoltaan tai verottajan määrittämää arvoa käyttäen täydentävän toimeentulotuen laskelmassa, mikäli Kela ei ole näitä huomioinut tuloksi perustoimeentulotukilaskelmassa.

Säästöjä ovat mm. hakijan tiliotteella hakemuskuukaudelta edeltävän kuukauden viimeisen päivän säästössä oleva saldo, joka on käytettävissä hakemuskuukaudelle. Tällöin tulee huomioida, että hakijalla tulee olla hakemuskuukauden alussa rahavarat vuokranmaksuun ja muihin hänen toimeentulotuessa huomioitaviin menoihin sekä sellaisiin maksuvelvoitteisiin, joihin hän on sitoutunut, eikä voi niitä välittömästi purkaa.

Tilanteessa, missä hakijalla on ollut ennen toimeentulotukihakemuksen jättämistä riittävästi tuloja ja varoja käytettävissä elantoonsa ja toimeentulotuessa huomioitaviin menoihin, mutta siitä huolimatta hakemustilanteessa niitä ei ole hänen ilmoituksensa mukaan käytettävissä, viranomaisen on ennen päätöksen tekemistä velvollinen selvittämään ja hakija antamaan riittävän selvityksen, miksi ja mihin hän on käyttänyt varansa ja tulonsa (mm. Totul 1997/1412 15 ja 17§, Hallintolaki 31 §, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 12 ja 20§).

Mikäli hakija on välittömästi ennen toimeentulotuen hakemiskuukaudelta käyttänyt pankkitileillään olleet varat sellaisiin menoihin, jotka eivät ole välttämättömiä eivätkä toimeentulotuessa huomioitavia menoja, tarkastellaan hakijan tuen tarpeita ja varoja takautuvasti enintään 12 kk kuluva kuukaudesta laskettuna. Tällöin selvitetään mm., liittyikö varojen käyttöön hakijaa sitovia pakollisia maksuvelvoitteita vai oliko varojen käyttö hakijan oma valinta ja ne muut syyt siihen, miksi tuloja ja varoja ei nyt ole käytettävissä.

Perheessä olevien alaikäisen lapsen (alle 18-vuotiaan) säästöjä ja varoja ei oteta huomioon perheen täydentävän/ ehkäisevän tuen tarpeen määrittelyssä siltä osin, kun ne ovat yksilöllisen ja eritellyn suunnitelman ja kohdentamisasiakirjojen (pankin asiakirjat, lahjakirja, testamentti) mukaan tarkoitettu lapsen itsenäistymisvaroiksi ja ovat enintään 2000 euron suuruisia. Mikäli varat ylittävät 2000 euroa, alaikäisen varoja huomioidaan vain siltä osin, kun ne ylittävät hänen laskennalliset perus- ja täydentävän tuen menonsa. (Laki toimeentulotuesta 1412/1997,11 §:n 2 momentin 2 kohta ja 7a § ja 7c §).

Mikäli itsenäistymisvaroja kerryttänyt henkilö täytettyään 18 vuotta tulee hakemaan täydentävää toimeentulotukea samaan tarkoitukseen kuin mihin edellä mainitut varat on tarkoitettu käytettäväksi, niin huomioidaan ne täydentävää ja ehkäisevää tuentarvetta vähentävänä.

Täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä samalla voidaan tuki määrätä perittäväksi takaisin sellaisesta varallisuudesta, joka ei ole tarpeen tuen hakijan toimeentulon turvaamiseksi. Jos omaisuuden hankkimiseen on otettu lainaa, varallisuus tulee ottaa huomioon nettomääräisenä perintää tehtäessä.

2.4 Tulot, joita ei oteta huomioon

Toimeentulotukea myönnettäessä ei oteta huomioon äitiysavustusta, kansaneläkkeen hoitotukea, vammaistukea, lapsen vammaistukea, kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalla maksettavaa toimintarahaa, eikä työttömyysturvalaissa (1290/2002) tai julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) tarkoitettua kulukorvausta.

Tuloksi toimeentulotuessa ei huomioida lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa (9.12.2016/1107). Vastaavasti myöskään menot, joita nämä etuudet on tarkoitettu kattamaan, eivät kuulu täydentävässä toimeentulotuessa huomioitaviin menoihin, ellei olosuhteista muuta johdu (Totul1997/1412 1-2 ja 8 §).

Kansaneläkelain (568/2007) mukainen hoitotuki on tarkoitettu sairauden tai vamman johdosta tarvittavan hoidon ja palvelun tai erityiskustannusten korvaukseksi. Vammaistukea on vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) mukaan oikeus saada sairaudesta tai vammasta johtuvan avuntarpeen, haitan ja erityiskustannusten perusteella. Mikäli hakija saa kansaneläkelain (568/2007) mukaista hoitotukea tai vammaistukea, tulee toimeentulotukihakemukseen liittää Kelan päätökset kokonaisuudessaan, mikäli päätöksentekijä ei näe tietoja suoraan Kelan asiakastietojärjestelmästä.

Mikäli hakija saa edellä mainittuihin lakeihin perustuen tukea menoihin, joita voitaisiin huomioida toimeentulotuessa, nämä menot huomioidaan täydentävässä toimeentulotuessa vain siltä osin kuin ne ylittävät saadut tuet (Laki toimeentulotuesta 1412/1997/815/2015, mm. 1-2, 7 c 8 § ja 15).

Mikäli tuen hakija hakee täydentävää ja ehkäisevää tukea tarkoituksiin, joihin on saatavilla joko Kelalta tai muilta maksajilta etuutta, on ne laitettava vireille ennen hakemuksen käsittelyä ja menoja huomioidaan pääsääntöisesti vain niiltä osin kuin ensisijaiset etuudet eivät niitä korvaa. Täydentävä toimeentulotuki voidaan myöntää mm. tulossa olevaa etuutta vastaan perinnällä erityistilanteissa ja perustelluista syistä edellä mainittuihin menoeriin (Totul1997/1412 20 - 23 §).

2.5 Toimeentulotuen myöntäminen perintää vastaan

Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea ei lähtökohtaisesti myönnetä takaisinperinnällä, eikä tukea peritä takaisin.

Jos tuen myöntäminen on perustunut tahallaan annettuihin erehdyttäviin tietoihin tai 17 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuuden tahalliseen laiminlyöntiin, kunta voi periä tuen takaisin näiden tietojen antajalta tai ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöneeltä siltä osin kuin tuen myöntäminen on perustunut tästä syystä virheellisiin tietoihin (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 815/2015 20–22§).

Päätös takaisinperinnästä tehdään pääsääntöisesti samalla kun toimeentulotukipäätöskin. Perintä voidaan tehdä tulossa olevaa etuutta vastaan, jolloin etuuden maksaja suorittaa etuuden sosiaalitoimelle ja sosiaalitoimi palauttaa mahdollisen liikaa perityn osuuden hakijalle. Mikäli perintä epäonnistuu ja hakija saa etuuden itselleen perinnästä huolimatta, huomioidaan saatu etuus hakijalle tuloksi täydentävän tuen laskelmaan maksupäivän jälkeiselle ajalle, mikäli hakija hakee täydentävää toimeentulotukea kahden kuukauden sisällä maksukuukaudesta laskien.

Mikäli hakijalla on kiinteää varallisuutta, jonka verottajan tai markkina-arvo on yli 5000 euroa, mutta se ei ole hänen käytettävissään, täydentävää toimeentulotukea myönnetään pääsääntöisesti perinnällä tätä varallisuutta vastaan. Perintäpäätös varallisuudesta voidaan jättää tekemättä, mikäli heti arvioidaan, että hakijan / perheen tuen tarve on kertaluonteinen tai enintään 3 kuukautta ja yhteenlasketun tuen määrä 3 kk ajalta on enintään 5000 €, muussa tapauksessa perintäpäätös tulee tehdä ensimmäisen tukipäätöksen yhteydessä. (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 815/2015 20–23§)

3 ERITYISKYSYMYKSIÄ

3.1 Opiskelijat

Mikäli opiskelijaa tuetaan erityisin syin täydentävällä tai ehkäisevällä toimeentulotuella muutoin kuin kertaluonteisesti enemmän kuin yhden (1) kuukauden ajan lukukaudessa, tulee opiskelijalle tehdä riittävän laaja dokumentoitu palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma toimenpidevaihtoehtoineen.

Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea voidaan myöntää pääsääntöisesti sellaisten oppilaitosten opintoihin, joihin hakija saa Kelan opintotukea tai muuta lakiin perustuvaa opintotukea tai muuta opiskelun rahoittamiseksi tarkoitettua etuutta ja hakija on Kelan perustoimeentulotuen saaja. Pääsääntöisesti opiskelijaa voidaan tukea täydentävällä / ehkäisevällä toimeentulotuella suunnitelmallisesti ensimmäisen ammattitutkinnon suorittamisen tukemiseksi. Tukea voidaan myöntää vain oppilaitoksen vaatimiin ammattitutkinnon suorittamiseksi tarkoitettuihin välttämättömiin menoihin, joihin ei saa Kelan perustoimeentulotukea. Liitteeksi tulee toimittaa todistus menon välttämättömyydestä.

Kelan perustoimeentulotukea säännöllisesti saavalle (yli 6 kk ja tuen saanti jatkuu) voidaan myöntää tukea päätoimiseen opiskelusta aiheutuviin välttämättömiin oppilaitoksen vaatimiin menoihin, joihin ei saa Kelan perustoimeentulotukea, eikä hakija saa tukea muistakaan tulonlähteistään.

Muille, ei perustoimeentulotukea säännöllisesti saaville, tukea voidaan myöntää täydentävän laskelmaan perustuen siltä osin kuin Kelan tuloylijäämä ei kata menoa, eikä hakija ole voinut kohtuudella varautua tuloillaan, varoillaan tai Kelan säännöllisellä perustoimeentulotuen tuloylijäämällä (50€/kk tai yli) mainittuihin menoihin. Tukea ei myönnetä siltä osin kuin Kelan maksama oppimateriaalituki kattaa menot, joka aina otetaan laskelmassa tulona huomioon.

Myönteisen päätöksen saaminen edellyttää pääsääntöisesti oppilaitoksen todistuksen menon pakollisuudesta/välttämättömyydestä sekä maksutositteet. Oppikirjoihin voidaan myöntää enintään 300 euroa/lukuvuosi, muihin materiaalikuluihin (sisältäen vaatetuksen) 100 €/lukuvuosi, tietokone tai tabletti enintään 300 € joka neljäs vuosi ja kahteen pääsykokeeseen / vuosi osallistumisesta aiheutuviin kuluihin toisella paikkakunnalla enintään 100 €/vuosi sisältäen matkakulut.

Pääsykokeisiin liittyviin maksuihin sekä niihin liittyviin mahdollisiin matkakustannuksiin voidaan osana asiakas- ja toimenpidesuunnitelmaa myöntää täydentävää / ehkäisevää toimeentulotukea kohtuullisilta osin ja edullisimman vaihtoehdon mukaisesti ja pääsääntöisesti vain, jos hakijalla ei ole ammattitutkintoa. Menot huomioidaan pääsääntöisesti jälkikäteen menotositteita vastaan. Mikäli hakija on tuloton, voidaan kulut myöntää etukäteen rahana tai maksusitoumuksena.

Opiskelijan ensisijainen toimeentulojärjestelmä on koko opiskeluajalle yhteen ammattitutkintoon opintotukilain (65/1994) mukainen opintotuki: opintolainan valtioneuvoston opintoraha ja asumislisä. Opintotuki opintolainoinneen on tarkoitettu kattamaan kaikki opiskeluaikaiset opinto- ja toimeentulokustannukset.

Hakijaa, jolla on ammatillinen tutkinto, tuetaan täydentävällä tai ehkäisevällä toimeentulotuella vain, jos kyse on erityistilanteesta ja erityisistä syistä sekä tilanteesta, jolloin tuen tarve on tilapäistä, enintään 6 kuukautta ja lisäksi tutkinnon suorittaminen on realistista (HOPS) 6 kuukauden sisällä ja tutkinto parantaa hakijan työmarkkina-asemaa.

Opintoja suunnittelevat asiakkaat ohjataan suunnittelemaan jatko-opintonsa rahoittaminen koko opiskeluajalle muun kuin toimeentulotuen varaan (mm. ansiotyö, opintotuki, työttömyysturvalla opiskelu jne.).

Mikäli hakija ei noudata viranomaisen (Kela/Kunta) yksilöllisiä ja perusteltuja ohjeistuksia, voidaan Kelan pyynnöstä selvittää opiskelijan osalta toimeentulotuen perusosan alentamisen perusteet (Totul1997/1412 1-2 ja 10 §).

Opintolaina huomioidaan täydentävän tuen laskelmaan nostettavissa olevan suuruisena kertaeränä, mikäli siihen on perusteet eikä sitä ole huomioitu tuloksi perustoimeentulotukilaskelmassa. Tilanteessa, jossa opiskelija ei ole hakenut tai nostanut opintolainaa, vaikka hänellä olisi siihen oikeus, eikä hänellä ole esittää erityisiä syitä menettelyyn, huomioidaan koko käyttämätön opintolaina hänelle tuloksi, mikäli sitä ei ole huomioitu tuloksi perustoimeentulotuessa (KHO 30.11.1999, taltio 3854 ja 23.3.2005, taltio 629.) Opintolaina on toimeentulotukeen nähden ensisijainen etuus, ja opiskelija veloitetaan nostamaan opintolaina elantonsa turvaamiseksi, mikäli hänellä siihen oikeus. Opintolainaa ei kuitenkaan edellytetä nostettavaksi täydentävää toimeentulotukea määriteltäessä mikäli:

- Tukea määriteltäessä perheelle tai itsellisesti alaikäiselle: opiskelija on alaikäinen ja molemmat vanhemmat ovat toimeentulotuen saajia tai muutoin vähävaraisia. Ennen päätöstä selvittävä riittävästi molempien vanhempien elatuskyky erityisesti tilanteissa, joissa vanhemmat ovat eronneet. Elatusavun uudelleen määrittäminen on ensisijaista, kun alaikäinen muuttaa toiselle paikakunnalle opiskelemaan ja hänen menonsa kasvavat mm. asumismenojen osalta.
- Mikäli alaikäisellä on oikeus opintolainaan ja hän on sen nostanut, huomioidaan se käytettävissä olevana tulona täydentävän tuen laskelmaan.
- Opiskelija (alaikäinen /täysi-ikäinen) on vanhempiensa taloudessa asuva alaikäinen lukiolainen. Opintolainan nostovelvoitetta ei ole, vaikka olisi oikeus. Mikäli henkilö on nostanut opintolainan, huomioidaan se tuloksi täydentävän tuen laskelmaan, mikäli siihen ei ole lainsäädännöllistä estettä (11§).
- Opiskelija (alaikäinen /täysi-ikäinen) on ammattiopintoihin valmentavassa koulutuksessa. Opintolainan nostovelvoitetta ei ole. Mikäli henkilö on nostanut opintolainan, huomioidaan se tuloksi täydentävän tuen laskelmaan, mikäli siihen ei ole lainsäädännöllistä estettä (11§).

Kun opiskelijalta (alaikäinen tai täysikäinen) ei sosiaalihuollollisten erityisten syiden takia vaadita eikä hän nosta opintolainaa, niin hänelle voidaan myöntää tämän johdosta täydentävää toimeentulotukea enintään opintolainan kuukausierä, jos Kela on huomioinut opintolainan laskennallisena tulona perustoimeentulotuen laskelmassa.

Mikäli hakija saa tosiasiallisesti säännöllisesti vanhemmiltaan tuloja tai avustusta tulolähteestä riippumatta tai muuta elatusta, otetaan nämä huomioon hakijan käytettävissä olevana tulona täydentävän tuen laskelmassa.

Itsenäisesti asuvan alaikäisen alle 18-vuotiaan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakee ensisijaisesti huoltaja, ellei sosiaalityön suunnitelmaan ole kirjattu erityisiä syitä, miksi hakijan hakemusasiat käsitellään sosiaalitoimessa itsellisesti. Näissä tapauksissa tulee aina tehdä henkilökohtainen hakijan, tarvittaessa hakijan huoltajien, muiden läheisten kanssa sosiaalihuolto- ja/ tai lastensuojelulain mukainen palvelutarpeen arviointi ja palvelusuunnitelma toimenpiteineen sekä selvittää riittävällä tavalla hakijan molempien vanhempien elatuskyky mm. perintäpäätöksen arviointia varten.

Opiskelijan ensisijainen tehtävä on opiskella myös kesäajalla, hakea Kelalta opintotuki ja tarvittaessa perustoimeentulotuki. Mikäli opiskelija ei voi opiskella kesällä, eikä hän ole saanut toimeentuloaan järjestettyä muulla ensisijaisilla tavoilla, voidaan hänelle osana sosiaalityön suunnitelmaa ensisijaisesti tarjota kunnan tarjoamia kesätyöpaikkoja ja tarvittaessa edellytysten täyttyessä myöntää täydentävää toimeentulotukea.

Mikäli opiskelijalle tarjotaan toimeentulotuen vastikkeeksi ansiotyötä ja hän kieltäytyy siitä ilman erityisiä syitä, voidaan hänen perusosaansa alentaa enintään 40 % toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 1§, 2§, 2 a§ ja 10§ pykälään perustuen. Tämän johdosta, jos kunta, sosiaalityö tarjoaa todistetusti työtä ja hakija kieltäytyy, tulee sosiaaliviranomaisen ilmoittaa asiasta Kelalle ja liittää mukaan lausunto perusosan alentamistarpeesta ja määrästä sekä aikajaksosta.

Mikäli opiskelija ei saa päätoimisiin opintoihinsa toimeentulotukilain näkökulmasta ensisijaista etuutta opintotukea tai osaa siitä eikä hän ole järjestänyt opinnoilleen muuta rahoitusta kuin toimeentulotuen, voidaan hänen perusosaansa alentaa, ellei olosuhteista muuta johdu eikä se ole kohtuutonta enintään 40 % (1412/1997, 815/2015 1-2 ja 10 §). Mikäli perusosan alentamiseen arvioissa päädytään, tulee ratkaisu viipymättä toimittaa Kelaan perustoimeentulotuesta päättävälle viranomaiselle.

Opintolaina on pääsääntöisesti nostettavissa 31.7 asti ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa opiskelevien osalta, mikä tarkoittaa, ettei täydentävän tuen oikeutta hakijalle synny niin kauan kuin hän ei ole nostanut opintolainaa, kun siihen on oikeus eikä muuta hakija ole esittänyt.

Opiskelijaa tulee aina velvoittaa hakemaan niin opintolaina kuin muutkin ensisijaiset etuudet ennen kuin hänen täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemusta käsitellään.

Limingan kunta ei pääsääntöisesti myönnä täydentävää eikä ehkäisevää toimeentulotukea toisella paikakunnalla tapahtuvaan päätoimiseen opiskeluun, ellei siihen ole erityisiä syitä. Hakija ohjataan hakemaan niin perus- kuin täydentävä ja ehkäiseväkin toimeentulotuki Kelalta (Totul 1997/1412 14 §) ja muuttamaan vakituisesti opiskelupaikkakunnalle, mikäli matka asuinpaikkakunnalta opiskelupaikkakunnalle ja siitä aiheutuvien kulujen voidaan katsoa olevan kohtuuttomia eikä muitakaan riittäviä erityisiä, terveydellisiä tai sosiaalisia syitä ole tukea Limingassa asumista. Tilapäisesti, mikäli Kela ei myönnä perustoimeentulotukea, voidaan Limingan kunnassa olevan asunnon vuokra huomioida enintään 2 kk ajalta eli siksi aikaa, kun menee asunnon irtisanomiseen tai vaihtoehtoisesti asiakas saa asunnon vuokrattua ja tuen tarve poistuu.

Limingan kunta ei pääsääntöisesti myönnä Kansanopistossa opiskeleville täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea opetuksesta ja opiskelutarvikkeista aiheutuviin kustannuksiin.

3.2 Yrittäjät

Yrittäjän on ensisijaisesti haettava perustoimeentulotukea ja saatava siitä muutoksenhakukelpoinen päätös, ennen kuin täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen hakemus voidaan käsitellä. Mikäli yrittäjäasiakas ei hae perustoimeentulotukea, ei hänelle voida myöntää täydentävää eikä ehkäisevää tukea.

Mikäli yrittäjäasiakas ei saa perustoimeentulotukea tai saa tukea Kelalta perusosa alennettuna, ja hän hakee täydentävää toimeentulotukea, voidaan häntä tukea lyhytaikaisesti enintään 6 kk, mikäli muutoin täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiskriteerit täyttyvät. Lähtökohtaisesti yrittäjäasiakkaan tulee suunnitella yritystoimintansa siten, että hän saa siitä riittävän toimeentuloturvan vuoden jokaisena päivänä tai jos ei saa, hän on varautunut tilapäisiin tulonkatkoksiin hyvien kausien tuloillaan säästään, tai hänellä on muu vakuutusurva tai muu toimeentulotukeen nähden ensisijainen sosiaaliturva (esim. soviteltu työttömyysturva) tilapäisiin yritystoiminnan ja siitä aiheutuviin tulonkatkoksiin.

Yritysassiakkaalle tulee tehdä riittävän laaja, pitkäkestoinen palvelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma eri toimenpidevaihtoehtoineen ennen tukipäätöksiä, jotta yrittäjää voidaan tukea riittävällä tavalla lyhytaikaisesti.

Tukea myönnetään enintään 6kk siihen, että hän saa yritystoiminnastaan vähintään työttömyysturvaa vastaavaan kuukausitulon tai että yrittäjä voi lopettaa kannattamattoman yritystoiminnan joustavasti.

Yrityksen elinvoimaisuuden arvioinnissa apuna käytetään talous- ja velkaneuvonnan asiantuntemusta (kun yritysmuoto toiminimi).

Sosiaalityön tulee tarvittaessa yrittäjän kohdalla Kelan pyynnöstä arvioida ja toimittaa lausuntonsa Kelalle perusosan alennustarpeesta, kohtuullisuudesta ja prosenttimäärästä, mikäli Kela on alentanut perusosan (Totul 1997/1412 1-2 ja 10 §). Yrittäjäasiakkaalle tehdään tarvittaessa täydentävän tuen laskelma samoin periaattein kuin muillekin asiakkaille. Mikäli yrittäjäasiakas ei hae perustoimeentulotukea, ei hänelle voida myöntää täydentävää eikä ehkäisevää tukea.

Mikäli yrittäjäasiakas ei saa perustoimeentulotukea tuloylijäämästä johtuen, hänellä voi olla mahdollisuus saada täydentävää toimeentulotukea hyväksyttäviin menoihin siltä osin kuin tuloylijäämä ei kata menoja. Täydentävän tuen laskelmassa Kelan perustoimeentulotuen tuloylijäämä huomioidaan tuloksi täysimääräisesti. Päätös perustuu laskelmaan ja mahdollisesti yksilö- ja tapauskohtaiseen harkintaan perusteluihin.

3.3 Vangit

Vanki on ennen täydentävän ja ehkäisevän tuen vaatimuksia ohjattava hakemaan perustoimeentulotuki (kiireellinen/ei kiireellinen) Kelata, ellei hän ole sitä jo hakenut ja saanut päätöstä. Vanki, jolla on liminkalaisena oikeus perustoimeentulotukeen, voi saada täydentävää ja ehkäisevää tukea Limingasta. Mikäli vangin perustoimeentulotukilaskelma on ylijäämäinen, siirtyy ylijäämä täydentävän tuen laskelmaan.

Liminka myöntää tarveselvitykseen ja sitä tukeviin vankilaviranomaisten vahvistamiin asiakirjoihin (mm. vankitiliotteet ja palkkatulot) perustuen tarvittavan täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen vangeille, joiden vakinainen maistraatin vahvistama asuinkunta ja oleskelukunta on Liminka.

Täydentävää ja ehkäisevää toimeentulotukea ei myönnetä vangin Limingan asuntoon tai koti-irtaimiston säilytyskuluihin, koska menot kuuluvat Kelan perustoimeentulotuessa huomioitaviin menoihin (Toimeentulotukilaki 7 b §). Mikäli liminkalainen vanki on perheellinen ja mikäli muu perhe hakee täydentävää toimeentulotukea, perhettä ei ohjata asunnon vaihtamiseen, ellei perhe itse niin halua. Muulle perheelle tuki myönnetään samoin perusteiden kuin muillekin liminkalaisille.

Täydentävää toimeentulotukea ei myönnetä vangin käyttövaroihin, perustoimeentulotuessa huomioitavaan menoerään siinäkin tilanteessa, ettei hän saa niihin perustoimeentulotukea Kelalta tai vankeinhoidoviranomaiselta (KHO 2013:57 ja KHO 2013 58). Hakijaa tulee tarvittaessa ohjata hakemaan muutosta Kelan perustoimeentulotukipäätökseen.

Mikäli vangilla oli kunnassa asuessaan, lähtötilanne vankilaan, säilyttämisen arvoista omaisuutta, niin ensisijaisesti edellytetään helposti realisoitavan omaisuuden osalta realisoimista ja ellei se ole jostain erityisestä syystä mahdollista, voidaan kohtuullisilta osin tukea omaisuuden varastointikustannuksissa, mikäli Kela on tehnyt evätyn täytäntöönpanokelpoisen päätöksen varastointikustannuksiin. Hakijan on esitettävä yksilöity tarveselvitys, mistä käy ilmi eritellysti, mitä ja minkä arvoista omaisuutta tulisi säilyttää ja toimittaa kustannusarvio (vähintään kahdesta firmasta) hakemuksen liitteeksi.

Koevapautuksessa olevan vangin täydentävän tuen toimeentulotukiasian käsittelee se kunta, jossa hakija koevapautuksessa asuu (oleskelukunta) toimeentulotukea haettaessa, ellei olosuhteista muuta johdu.

Mikäli vanki on perheellinen ja mikäli muu perhe hakee täydentävää toimeentulotukea, perhettä ei ohjata asunnon vaihtamiseen, ellei perhe itse niin halua. Kohtuullisia asumismenoja arvioitaessa perheen henkilöluvuun lasketaan myös vankeusrangaistuksessa oleva perheenjäsen.

4 PERUSTOIMEENTULOTUEN MENOT

Perustoimeentulotuki kattaa toimeentulotuen perusosan ja muut perusmenot toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997/815/2015) 7 a §:n ja 7 b §:n mukaisesti.

4.1 Perusosa, joka on normitettu (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 815/2015 7 a § ja 9 §)

Perusosalla katettaviin menoihin kuuluvat ravinto-, vaate-, vähäiset terveydenhuoltomenot sekä henkilökohtaisesta ja kodin puhtaudesta, paikallisliikenteen käytöstä, sanomalehden tilauksesta, puhelimen ja tietoliikenteen käytöstä ja harrastus- ja virkistystoiminnasta aiheutuvat menot sekä vastaavat muut henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot.

4.2 Alennettu perusosa

Kela tekee perusosan alentamispäätökset. Perusosan alentamispäätöksen jälkeen Kela pyytää asiaan kunnan sosiaaliviranomaisen lausunnon perusosan alennustarpeesta, kohtuullisuudesta ja prosenttiosuudesta, ja kunnan tulee toimittaa lausunto Kelalle viivytyksettä (Totul 1412/1997 ja 815/2015 1-2, 10, 18 a§).

Jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan suunnitella elämäänsä ja talouttaan, pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan. Henkilöllä on mm. velvollisuus hakea kaikkia niitä etuuksia, joihin hänellä on oikeus ja ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, ellei hän ole järjestänyt itselleen toimeentulotukeen nähden ensisijaista riittävää toimeentuloturvaa. Mikäli hakija ei ole yksilöllisestä ohjauksesta huolimatta hakenut ensisijaisia etuuksia, järjestänyt esim. opinnoilleen toimeentulotukea korvaavaa rahoitusta, tilanteessa jossa ei saa opintotukea tai osaa siitä tai ei ole ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi tai hänelle ole voitu tarjota työvoimapolitiittisia tai muita lakisääteisiä hänen velvollisuudekseen luotuja esim. työvoima ja sosiaalipalveluja tai hän niistä kieltäytyy, voidaan hänen perusosaansa alentaa enintään 40 % (Laki toimeentulotuesta 1412/1997,815/2015,1, 2, 2 a ja 10 §).

Perusosaa voidaan alentaa toimeentulotukilain (1412/1997) 1-2 §:n ja 10 §:n perusteella enintään 20 %:lla hakijan osalta, jonka toimeentulotuen tarve aiheutuu siitä, että:

- 1) henkilö on ilman perusteltua syytä kieltäytynyt yksilöidystä ja todistetusti tarjotusta työstä tai sellaisesta työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä, joka kohtuullisen pitkän ajan turvaisi hänen toimeentulonsa tai jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei työtä tai työvoimapolitiittista toimenpidettä ole voitu tarjota;
- 2) kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) tarkoitettu maahanmuuttaja ilman perusteltua syytä kieltäytynyt kotouttamissuunnitelman laatimisesta tai osallistumasta kotouttamissuunnitelmassa yksilöidysti sovittuihin, työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin taikka jos hän on laiminlyönnillään aiheuttanut sen, ettei kotouttamissuunnitelmaa ole voitu laatia;
- 3) kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 3 §:ssä tarkoitettu henkilö on kieltäytynyt osallistumasta aktiivisuussuunnitelman laatimiseen; tai
- 4) kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö on ilman työttömyysturvalain (1290/2002), 8 luvun 7 §:ssä tarkoitettua pätevää syytä kieltäytynyt kuntouttavasta työtoiminnasta taikka keskeyttänyt tai omasta syystään joutunut keskeyttämään kuntouttavan työtoiminnan.

Perusosan suuruutta voidaan alentaa toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 1–2 §:ssä ja 10 §:n 1 momentissa säädettyä enemmän, kuitenkin yhteensä enintään 40 prosenttia:

- 1) jos henkilön toistuvasta 10 § 1. momentissa tarkoitetusta menettelystä on pääteltävissä, ettei hän halua ottaa vastaan työtä tai osallistua julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012), kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (1386/2010) tai kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001) tarkoitettuihin toimenpiteisiin; tai
- 2) jos henkilö sen jälkeen, kun hänen toimeentulotuen perusosaansa on alennettu 20 %, kieltäytyy ilman perusteltua syytä työvoimapolitiittisesta toimenpiteestä tai jos hän toiminnallaan aiheuttaa sen, ettei työvoimapolitiittista toimenpidettä voida tarjota ja hän tämän lisäksi kieltäytyy ilman perusteltua syytä 10 § 2 momentissa tarkoitetusta suunnitelman mukaisesta toimintakykyä edistävästä toiminnasta.

Edellä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 2 §:ssä ja 10 §:ssä tarkoitettu perusosan alentaminen voidaan tehdä ainoastaan edellyttäen, että alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämien turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa, eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Alentaminen voi olla kestoaltaan enintään kaksi (2) kuukautta kerrallaan kieltäytymisestä tai laiminlyönnistä lukien.

Perusosan alentamisen tarvetta ja määrää harkitaan tapauskohtaisesti ottaen huomioon tuen hakijan ja hänen perheensä olosuhteet kokonaisuutena. Perusosan alentaminen voi olla mainittuja prosenttimääriä vähäisempi tai alentaminen voidaan jättää kokonaisharkinnan perusteella kokonaan tekemättä.

Perusosan alentamisen yhteydessä on aina laadittava, mikäli mahdollista, yhdessä toimeentulotuen hakijan ja tarvittaessa yhteistyössä työvoimaviranomaisten ja muiden viranomaisten kanssa, suunnitelma toimista asiakkaan itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi.

Mikäli hakija kieltäytyy yhteistyöstä työvoima- tai sosiaaliviranomaisen kanssa suunnitelman laatimiseksi ja hän ei saavu sosiaaliryöntekijän varatulle ajalle eikä ilmoita poisjäännilleen perusteltua syytä, tulkitaan hakijan toiminta perusosan alentamisperusteeksi (Laki toimeentulotuesta 1412/1997, 1-2 § ja 10 §). Varatulle ajalle saapumatta jättäminen ei yksin riitä perusteeksi perusosan alentamiselle.

4.3 Muut perusosamenot

Kela tekee perustoimeentulotukipäätöksessä hakijaa koskevat linjaukset ja mm. asumismenojen kohtuullisuusmääritykset, jotka päätöksentekijän tulee tarkistaa Kelalta ensin, ennen kuin hakijan täydentävän ja/tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemus ratkaistaan (Totul 1412/1997 ja 815/2015 7b§).

Mikäli hakija hakee ja esittää erityisiä syitä ja olosuhteita, joiden vuoksi hän hakee toimeentulotuen perusosalla katettaviin menoihin täydentävää ja/tai ehkäisevää toimeentulotukea, tulee viranhaltijan tehdä hakijalle muutoksenhakukelpoinen päätös perusteluineen.

Perusosalla katettavien menojen lisäksi muina perusmenoina otetaan tarpeellisen suuruisina huomioon:

- 1) yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 9 §:ssä tarkoitetut asumismenot, muun kuin yhtiömuotoisen omistusasunnon välttämättömät hoitomenot sekä välttämättömät asuntoon muuttoon liittyvät menot;
- 2) taloussähköstä aiheutuvat menot;
- 3) kotivakuutusmaksu;
- 4) muut kuin perusosaan sisältyvät terveydenhuoltomenot;

- 5) lasten päivähoitomenot sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnanmenot;
- 6) lapsen tapaamisesta lapsen kanssa eri taloudessa asuvalle vanhemmalle aiheutuvat menot siltä osin, kun ne perustuvat kunnan toimielimen vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen;
- 7) välttämättömän henkilötodistuksen, oleskeluasiakirjan tai matkustusasiakirjan hankintamenot.

5 TÄYDENTÄVÄN TOIMEENTULOTUEN MENOT

Täydentävää toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon tarpeellisen suuruisina erityismenot, joita ovat:

- 1) muut kuin 7 b §:ssä tarkoitetut asumisesta aiheutuvat menot; sekä
- 2) henkilön tai perheen erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvat, toimeentulon turvaamiseksi tai itsenäisen suoriutumisen edistämiseksi tarpeelliseksi harkitut menot.

Tarpeenmukaista täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää, mikäli hakijalla on Kelalla tehty perustoimeentulotukipäätös ja hänellä muutoin on oikeus toimeentulotukeen ja ratkaisu edesauttaa henkilön ja perheen itsenäistä suoriutumista vastaisuudessa.

Mikäli hakijan täydentävän tuen tarve ei ole kertaluonteista ja tilapäistä tulee hakijan kanssa tehdä riittävän laaja-alainen palvelutarpeen arviointi yhdessä asiakaan ja tarvittavien yhteistyötahojen kanssa sekä tarvittavat asiakassuunnitelmat (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista mm 4-13 § ja Sosiaalihuoltolaki mm. 3,6, 36 ja 39 §)

Täydentävässä toimeentulotuessa hankintojen tarpeenmukaisuutta ja menon kohtuullisuutta arvioitaessa noudatetaan alinta markkinahintaa tai yleistä kierrätyshintatasoa tai tuen määrä voi olla prosenttiosuus hankinnasta, jolloin hakijalle jää omavastuu, mikäli se katsotaan kohtuulliseksi.

5.1 Asumisesta aiheutuvat menot, joita ei huomioida perustoimeentulotuessa

Asumismenoja (omistus- / vuokra-asuminen) ja niiden kohtuullisuutta tarkastellaan kokonaisuudessaan ottaen huomioon kohtuulliseksi katsottavat asumismenot ja ruokakunnan koko suhteutettuna yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) määrityksiin ja näihin ohjeisiin.

Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuessa asumismenoja huomioitaessa tarkoituksena on viimesijassa turvata henkilön /perheen asuminen ja erityiset asumistarpeet. Lisäksi huomioidaan kohtuullista asumistasoa vastaava kustannustaso paikkakunnalla.

Asumismenot voidaan ja tulee ottaa huomioon täydentävän toimeentulotuen laskelmassa todellisen suuruisina, jos toimeentulotuen hakijalla ei ole tosiasiallisuutta saada paikkakunnalta kohtuukoista ja -hintaista asuntoa.

Mikäli asunnossa asuu eri perheisiin kuuluvia henkilöitä tai on joku muutoin erityinen syy jakaa asumismenoja henkilöiden kesken, jaetaan nettoasumiskustannukset pääluvun mukaisesti, ellei olosuhteista muuta johdu. Mikäli asumiskuluja jaetaan, viranhaltijan tulee tarkistaa asuntoon tehty asumistukipäätös, mikäli sellainen on tehty ja monenko henkilön mukaan asumistuki on määritelty.

Mikäli opiskelijalle on tarjottu asuntolapaikka, opiskelijaa veloitetaan ensisijaisena asumisensa turvaamisen keinona ottamaan tarjottu asuntolapaikka vastaan.

Yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 9 §:ssä tarkoitettuja asumismenoja ovat:

- vuokra
- erikseen maksettavat lämmityskustannukset

- vesimaksut asunnosta
- saunamaksu

Perustoimeentulotuessa hyväksyttävien vuokramenojen kuntakohtaiset rajat Limingassa ovat (Kela 2022):

- 1 henkilö: enintään 529,00 euroa/kk
- 2 henkilöä: enintään 582,00 euroa/kk
- 3 henkilöä: enintään 669,00 euroa/kk
- 4 henkilöä: enintään 725,00 euroa/kk
- + lisähenkilöä kohden e/kk enintään 96,00 euroa/kk
- asumismenon lisäksi hyväksytään vesimaksuna 22,80 e / henkilö

Mikäli toimeentulotuen asiakkaan on erityisen vaikea saada asuntoa ja/tai kohtuuhintaista asuntoa, hän kuuluu sosiaalihuollon vastuulle asumisen järjestämisessä tai hänellä on muita erityisiä syitä, täydentävän/ehkäisevän tuentarpeen arvioinnissa asumismenojen osalta voidaan edellä mainituista normeista poiketa enintään 10 %.

Asumisoikeusasunnossa käyttövastike /vuokra otetaan menona huomioon, mutta asuntolainan korkoja ei huomioida, ellei siihen ole erityisiä syitä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 c §:n perusteella. Osaomistusasunnossa vuokra otetaan huomioon, mutta rahoitusvastiketta eikä asuntolainan korkoja huomioida, ellei siihen ole erityisiä syitä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 7 c §:n perusteella.

Mikäli täydentävän toimeentulotuen määrittämisessä, laskelmassa tulee huomioitavaksi erikseen perustelluista syistä vuokraa, vesimaksuja, sähkömenoja (mm. lämmitys), muuta asumismenoa, ne huomioidaan todellisen suuruisena, kuitenkin ilman sähkö sopimukseen mahdollisesti liittyviä vakuutusmaksuja.

Sosiaalityön tehtävänä on yleinen asumisohjaus ja neuvonta, tukea asiakasta asumiseensa järjestämisessä hänen tarpeitaan vastaavasti ja eri asumiseen liittyvien kulutukseen perustuvien menojen hallinnassa.

Mikäli vailla vakituista asuntoa oleva henkilö hakee aktiivisesti asuntoa ja hänelle aiheutuu ylimääräisiä asunnon hankintakuluja, voidaan kohtuulliset menot eriteltyjä maksutositteita vastaan huomioida hänelle täydentävänä toimeentulotukena, mikäli hakijalla olisi muutoinkin oikeus toimeentulotukeen.

Asunnottomalle sosiaalityön tulee tehdä erilaisten asumispalvelutarpeiden selvitys, palvelusuunnitelma toimenpidevaihtoehtoineen hänen asuttamiseksi kohtuuhintaiseen vuokra-asuntoon tai muuhun hänen tarpeitaan vastaavaan asumismuotoon.

Säännöllisesti Kelan perustoimeentulotukea saavalle voidaan huomioida täydentävän toimeentulotuen laskelmassa sellaisia asumisen turvaamisen kannalta välttämättömiä kertaluonteisia tai säännöllisiä asumismenoja, joita Kelan ei kuulu, eikä se huomioi perustoimeentulotuessa, ja menot ovat välttämättömiä asumisen turvaamiseksi. Ensisijaista on, että viranhaltija tarkistaa ennen menon huomiointia ja päätöksentekoa Kelalta ja perustoimeentulotukipäätöksestä, onko menovaatimus esitetty Kelalle.

Mikäli menovaatimusta ei ole esitetty Kelalle, tulee ennen ratkaisua saada Kelan perustoimeentulotukipäätös menon hyväksyttävyyteen perustoimeentulotuessa ja tarvittaessa ohjattava asiakas hakemaan muutosta Kelan päätökseen, mikäli on perusteltua olettaa menon kuuluvan ”muihin perusosamenoihin” (Toimeentulotukilaki 7 b §).

Mikäli haettua välttämätöntä ja asumisen turvaamiseksi tarkoitettua kertaluonteista tai säännöllistä asumismenoa tai meno-osaa Kela ei perustellusta syystä huomioi perustoimeentulotuessa, voidaan se huomioida täydentävän toimeentulotuen laskelmassa kohtuullisilta osilta.

Tuki voidaan myöntää perustoimeentulotukea hakemuskuukaudelle saavalle ilman laskelmaan ja muille siltä osin, kun perustoimeentulotuen tuloylijäämä ei kata menoja. Mikäli viranhaltija joutuu myöntämään tukea asunnottomalle tai sosiaalihuollon asutettavalle ns. lisävuokravakuuteen, kun Kela on myöntänyt vain osan vuokravakuudesta, tuki myönnetään aina maksusitoumuksena, ellei Kelakin ole maksanut vakuutta rahavakuutena.

5.2 Työssä käynnistä aiheutuvat menot

Ensisijaista on aina ohjata hakija hakemaan työmatkakulut ja muut työssäkäynnissä aiheutuvat kulut Kelalta perustoimeentulotukena. Mikäli asiakas on Kelan perustoimeentulotukea säännöllisesti saava asiakas ja on sosiaalityön aktiiviasiakas eikä Kela huomioi työn tai työharjoittelun aloittamiskuukauden työmatkakuluja Limingan ja lähikuntien alueella, voidaan tuki myöntää aloituskuukaudelle enintään Oulun joukkoliikenteen kuukausilipun hinnan verran sen vyöhykkeen mukaan, jonka henkilö tarvitsee työssä, työharjoittelussa kulkemiseen. Työmatkamenot huomioidaan pääsääntöisesti edullisimman julkisen kulkemistavan mukaisesti.

Kuntouttavan työtoiminnan matkakorvauksista päätetään kuntouttavan työtoiminnan päätöksen yhteydessä. Menot huomioidaan pääsääntöisesti edullisimman julkisen kulkemistavan mukaisesti (oma auto 0,20€ / km tai Oulun joukkoliikenteen lippu). Kuntouttavassa työtoiminnassa tai työharjoittelussa käyvälle voidaan kertaluonteisesti toiminnan aloittamiskuukautena myöntää työvaatetukseen enintään 100 euroa. Viranomaisen aktivointitoimenpiteiden osana tai omatoimista työhaastatteluun Limingan ulkopuolella osallistumista voidaan tukea, ellei tukea saa muusta lähteestä enintään 100 €/ vuosi (sisältää matkakulut). Sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuvalla voidaan korvata matkakuluja täydentävänä toimeentulotukena, mikäli omat varat tai muu etuus ei niitä kata.

5.3 Terveystuomenot

Kun hakija hakee täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea mihin tahansa terveystuomenoon, on aina tarkistettava Kelmusta, onko hakija hakenut menoihin perustoimeentulotukea. Jos hakija ei ole hakenut eikä saanut myöskään muutoksenhakuelpoista päätöstä Kelalta, niin ohjaa hakemaan tuki Kelalta. Myös kiireellinen (virka-aikana) tuki terveystuomenoon ohjataan hakemaan Kelasta, kun meno kuuluu perustoimeentulotukeen.

Mikäli terveystuomeno ei ole perustoimeentulotuessa huomioitava menoerä, voidaan niitä huomioida tilapäisesti, kertaluonteisesti täydentävän toimeentulotuen laskelmassa ja päätöksessä, mikäli siihen on erityiset terveystuomenot, sosiaaliset tai taloudelliset syyt. Muutoin tulee tehdä monialainen palvelusuunnitelma yhdessä asiakkaan ja esim. asiakkaan hoidosta vastaavan tahon kanssa, mikäli kyse ei ole kertaluonteisesta avustamisesta.

Hakijalta tulee aina pyytää julkisen terveystuomenon lääkärin (julkisten palveluiden ensisijaisuus koskee myös hoidontarpeen arviointia/ KHO ratkaisut) tai muun julkisen asiantuntijan lausunto menon välttämättömyydestä henkilön terveystuomenon, hoitosuunnitelma ja kustannusarviot sekä muut asiaa selvittävät ja todentavat asiakirjat ja mahdolliset menotositteet, ellei lausuntoa ole saatavissa Kelalta tai se muutoin on erityisen tarpeeton.

Mikäli ilman reseptiä saataviin lääkkeisiin tai sellaisiin lääkkeisiin tai lisäravintovalmisteisiin, joihin ei tule Kela-korvausta eikä Kela myönnä perustoimeentulotukea, voidaan menoihin myöntää täydentävää/ehkäisevää toimeentulotukea osana palvelusuunnitelmaa tai muutoin kohtuullisilta osilta, mikäli muut myöntämisen edellytykset ovat olemassa. Hakijalta tulee edellyttää oma tarveselvitys, tarvittaessa hoitavan tahon lausunto menojen välttämättömydestä, hoitosuunnitelma kestoineen, annostusohjeineen, kustannusarvio ja maksutositteet menoista.

Yksityisen terveydenhuollon menot voidaan huomioida täydentävässä toimeentulotuessa ainoastaan erityistilanteessa ja pääsääntöisesti kertaluonteisesti, enintään 3 kk ajalta, mikäli erikoishoidon tarve ja hoidon kiireellisyys tai asiakkaan hoitosuhteen jatkuvuus perustellusti sitä edellyttää. Asiakkaan on aina esitettävä hoitavan lääkärin lausunto kyseisen kiireellisen hoidon välttämättömydestä. Lausunnosta tulee ilmetä se erityinen syy, miksi julkista terveydenhuoltoa ei voitu käyttää, kun kiireellisen hoidon tarve ilmeni.

Täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki ei ole tarkoitettu sellaisten terveydenhuoltomenojen maksamiseen, jotka kuuluvat kunnan järjestämistä vastuulle muiden lakien nojalla, ellei siihen ole jokin erityinen dokumentoitu syy. Mikäli potilaan hoidon järjestäminen ja tuottaminen kuuluu terveydenhuoltolain nojalla kunnalle, tulee hoidontarpeesta päättävän lääkärin myöntää maksusitoumus yksityisellä palveluntuottajalla annettavaan palveluun, jos julkinen terveydenhuolto ei voi hoitoa antaa ja maksusitoumuksen myöntämiskriteerit täyttyvät.

Yksityishoidoista aiheutuvien käyntien menokuluja voidaan omavastuinen osalta kertaluonteisesti huomioida laskelmaan menoksi, mikäli menoihin hakija ei saa ensisijaisia etuuksia (vakuutus-, Kelakorvaus, perustoimeentulotuki jne.) ja täydentävän tuen muut myöntämiskriteerit täyttyvät eikä hakija toimeentulotukilain (2§) tarkoittamalla ”muulla tavalla” selviydy maksusta. Hakija tulee aina ohjata käyttämään julkisia terveydenhuoltomenoja, ellei laista muuta johdu.

Täydentävää toimeentulotukea terveydenhuoltomenoihin ei lähtökohtaisesti myönnetä, mikäli menot on huomioitu Kelan perustoimeentulotukilaskelmassa tai asiakkaan tuloylijäämä kattaa julkisen terveydenhuollon menon. Asiakas, joka on tuloillaan, varoillaan tai Kelan perustoimeentulotuen tuloylijäämällä voinut kohtuudella varautua terveydenhuoltomenoihinsa, tulee ohjata hakemaan laskuilleen maksuaikaa tai maksuohjelmaa niin yksityiseltä kuin julkiselta laskuttajalta.

Asiakas, joka saa säännöllisesti perustoimeentulotukea Kelalta, ja jolla on sosiaalipalveluista määrättyjä tasamaksuja ja tulosonnaisia asiakasmaksuja (esim. palveluasuminen, kotihoito) sosiaalipalveluista ja terveydenhuollosta (pitkäaikainen laitoshoido, OYS tai kunnan oma yksikkö), tulee ohjata hakemaan OYS:sta tai kunnalta asiakasmaksun perimättä jättämistä tai alentamista. Samoin tulee ohjata tarvittaessa hakemaan kunnalta palvelusetelin korottamista. Maksun alentamisen ja perimättä jättämisen on ensisijaisesti toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) tarkoitettuun toimeentulotukeen nähden.

Kelan perustoimeentulotuessa huomioidaan henkilön terveydenhuollon kannalta välttämättömät julkisen terveydenhuollon menot, muutkin kuin SV-korvattavat menot sekä Kelan päättämien kriteerien mukaan kiireellisen hoidon vaatimat yksityisen terveydenhuollon kulut.

Toimeentulotuen asiakkaan tulee ensisijaisesti käyttää julkisen terveydenhuollon palveluita, mikä koskee myös hoidon tarpeen arviointia.

Maksukaton (6 a §) ylittymisen jälkeen maksukattoon sisältyvät palvelut ovat maksuttomia asianomaisen kalenterivuoden loppuun (seurantajakso=kalenterivuosi). Asiakkaan tulee seurata maksukaton täyttymistä itse (692,00€ v. 2022). Ainoastaan lyhytaikaisesta laitoshoidosta tai – palvelusta saa periä ns. ylläpitomaksun myös maksukaton täytyttyä. Maksukattoa kerryttävät ainoastaan tasasuuruiset maksut.

Maksukattoa kerryttäviä maksuja ovat:

- suun terveydenhuollossa perittävät maksut tutkimuksesta ja hoidosta (asiakasmaksuasetus 9 §) hammasteknisiä kuluja lukuun ottamatta. Esimerkiksi hammasproteettisen hoidon kliinisen työn osuudesta perittävät maksut kerryttävät maksukattoa, mutta varsinaiset hammastekniset kulut (hammasteknisen laboratorion kulut) eivät kerrytä maksukattoa
- perusterveydenhuollossa suun ja leukojen erikoissairaanhoidon hoitotoimenpiteistä perittävät maksut (asiakasmaksuasetus 9 a §)
- tilapäisen kotisairaanhoidon sekä tilapäisen kotisairaalahoidon maksut (huom. kotipalvelun ja kotihoiton maksut jäävät maksukaton ulkopuolelle)
- myös yksittäisistä terapioida (ml. neuropsykologinen kuntoutus) perittävät maksut. Aiemmin maksukattoa ovat kerryttäneet yksilökohtaisen fysioterapian maksut sekä sarjahoitona järjestetyn hoidon maksut. Jatkossa myös muista yksittäisistä terapioida sekä vastaavista hoidoista perittävät maksut kerryttävät maksukattoa
- toimeentulotuesta maksetut maksut
- maksukattoa kerryttävät myös etäyhteyksien avulla toteutetuista palveluista perittävät maksut

5.4 Pitkäaikainen vaikea sairaus ja siitä aiheutuvat menot

Säännöllisesti Kelan perustoimeentulotukea saavalle pitkäaikaista ja vaikeaa sairautta sairastavalle voidaan huomioida sellaisia hoidollisia menoja, joihin on julkisen terveydenhuollon lääkärin suositus eikä Kela huomioi menoeriä perustoimeentulotukeen kuuluvina (Liitteeksi lääkärinlausunto). Lisäksi tukea saavalle voidaan myöntää kohtuullisilta (enintään 50 €/kk) osin tukea muihin arjen selviytymistä tukeviin menoihin (esim. harrastemenoja matkakuluineen).

5.5 Psykoterapian tutustumiskäynnit

Kelan perustoimeentulotukea säännöllisesti saavalle voidaan myöntää psykoterapiakäynteihin enintään kahdesta tutustumiskäynnistä aiheutuvat menot (yhden psykoterapeutin 2 käyntiä tai kahden eri psykoterapeutin 1+1 käynti). Muille tukea voidaan myöntää laskelmaan perustuen siltä osin kuin Kelan tuloylijäämä ei kata tutustumiskäyntimaksua (enintään 2 käyntiä).

5.6 Erilaiset apuvälineet tai erityiset vaate- ja jalkinekulut

Hakijan tulee esittää apuvälinetarpeesta selvitys ja sitä tukeva julkisen terveydenhuollon lääkärin tai muun ammattihenkilön lausunto. Apuvälineiden osalta tulee selvittää, onko asiakkaalla mahdollisuus saada niitä lääkinnällisen kuntoutuksen palveluna tai vammaispalvelulakiin perustuvana. Mikäli on, ohjataan hakemaan ko. etuutta. Mikäli hakija saa vain osan ensisijaisen etuuden kautta ja edellytykset täydentävän/ehkäisevän tuen myöntämiselle on muutoin olemassa, voidaan omavastuuseen myöntää täydentävää tai ehkäisevää tukea kohtuullisuusharkintaa käyttäen. Muille tukea mainittuihin menoihin voidaan myöntää laskelmaan perustuen sitä osin kuin Kelan tuloylijäämä ei kata menoa eikä hakija saa maksuaikaa maksaa menoa erissä.

Mikäli hakijalla on sellaisia erityisiä vaate- ja jalkinekuluja, jotka eivät kuulu perustoimeentulotuen perusosalla katettavien menojen piiriin eikä menoja korvata muun ensisijaisen lain perusteella, voidaan asiakkuuden pitkäaikaisuus ja hakijan erityiset olosuhteet huomioiden, myöntää täydentävää toimeentulotukea. Hakijan tulee esittää erityiset terveydelliset, vammaisuus tai muut erityiset syyt ja perusteet

vaatimukselleen normaalista poikkeaviin vaate- ja jalkinekuluihin sekä tarvettaan ja vaatimuksiaan tukevat asiantuntijalausunnot (lääkäri tai muu ammattihenkilö). Vaate- ja jalkinemenot huomioidaan tarveharkintaan perustuen kohtuullisilta osin joko kokonaan tai osittain. Hakijan tulee esittää yksilöity ja riittävä erittely kuluistaan ja menotositteet. Mikäli hakijalla ei ole esittää menotositteita, tulee esittää riittävä kustannusarvio. Pääsääntöisesti menot huomioidaan jälkikäteen maksutositteita vastaan kohtuullisin osin.

5.7 Keliakia ja muut erityisruokavaliot

Hakijan tulee esittää keliakiasta tai muusta erityisruokatarpeestaan selvitys ja sitä tukeva julkisen terveydenhuollon lääkärin tai muun ammattihenkilön lausunto ja kustannusarvio kustannuksista. Menona voidaan hyväksyä perusosaan sisältyvien ravintomenojen lisäksi enintään 70 €/kk/hlö. Mikäli asiakas vaatii erityisruokavaliokustannuksia korvattavaksi enemmän kuin 317€/kk, tulee hänen osoittaa menotositteet kolmelta (3 kk) kuukaudelta.

Tuki voidaan myöntää Kelan perustoimeentulotukea säännöllisesti saavalle kuukausittain erityisruokavalioidon keston ajalle. Muille tukea voidaan myöntää laskelmaan perustuen sitä osin kuin Kelan tuloylijäämä ei kata menoerää.

5.8 Ilman reseptiä saatavat lääkkeet, lääkevalmisteet ja hoitotarvikkeet

Ilman reseptiä saatavat lääkkeet kuuluvat toimeentulotuen perusosalla katettaviin menoeriin, eikä niitä erikseen huomioida toimeentulotuessa. Toimeentulotukea saavan asiakkaan tulee hakea lääkäriltä reseptimääräys apteekista ilman reseptiä saataviin esim. kipulääkkeisiin, mikäli ne ovat hänen terveytensä kannalta välttämättömiä. Kela huomioi menot perustoimeentulotuessa.

Mikäli toimeentulotukea säännöllisesti saavalla on mainittuja menoja, jotka perustuvat julkisen terveydenhuollon lääkärin suosituksiin, mutta Kela ei menoja huomioi perustoimeentulotuessa muutoksenhaun jälkeen, voidaan tukea myöntää lääkärinlausuntoon perustuen hoitotaksolle. Liitteeksi lääkärinlausunto, joka sisältää mm. hoidon keston. Muille tukea ei myönnetä.

5.9 Kotiin annettavien palveluiden ja asumispalvelujen asiakasmaksut

Sosiaalihuollon palveluja järjestetään yleensä niin, että asiakas asuu kotona. Kotiin annettavia palveluja ovat mm. kotipalvelu, kotisairaanhoido sekä näiden yhdistelmä kotihoito. Kotiin annettavista palveluista kunta perii tulosidonnaisen kuukausimaksun, joka määräytyy palvelupäätökseen kirjattujen palvelutuntien määrän, asiakkaan maksukyvyn ja perheen koon mukaan.

Kuukausimaksuun sisältyy hoidon lisäksi sellaiset asiakassuunnitelman mukaiset jatkuvaluonteisesti ja säännöllisesti annettavat palvelut, jotka liittyvät kiinteästi hoitoon ja huolenpitoon. Maksuun ei sisälly asumiskustannuksia tai lääkemenoja. Aterioista ja turvapalveluista voidaan periä erillinen maksu.

Kotihoidosta, kotisairaanhoidosta ja kotipalvelusta voidaan huomioida perustoimeentulotuen muihin perusmenoihin kuuluvia menoja:

- Kotihoidon ja kotisairaanhoidon laskut voidaan huomioida menona ja niistä ei erikseen pyydetä erittelyä.
- Jos kotihoidon tai kotisairaanhoidon lasku on eritelty, niin siitä huomioidaan vain muihin perusmenoihin kuuluvat menot, esimerkiksi kotisairaanhoidolliset toimenpiteet.

- Kotipalvelun laskusta voidaan huomioida vain muihin perusmenoihin kuuluvia menoja. Kotipalvelun osalta menon huomioimiseksi tarvitaan aina erittelyt palvelun sisällöstä. Erittelyistä pitää käydä ilmi eri palveluiden osuudet euroissa tai niiden prosenttiosuudet koko maksun määrästä. Jos laskun sisällöstä ei saada riittäviä tietoja, ei laskua huomioida menona.
- Turvapalvelut (turvapuuhelin, turvaranneke ja hälytyskäynnit) – kun käytölle on todettu terveysperuste ja – maksu peritään kunnan asiakasmaksun yhteydessä tai – kunnan ostopalveluntuottajan laskuttamana.

Asiakkaan itse hankkimia turvapalveluja yksityisiltä palveluntuottajilta ei huomioida menona. Jos palvelut, joista asiakas- ja palvelumaksut peritään, eivät kuulu muihin perusmenoihin tai ne sisältyvät perusosaan, niitä ei huomioida menoina. Tällaisia menoja ovat esimerkiksi ateriapalvelumaksut ja siivouspalvelut. Poikkeuksellisesti näitä kuukausittain toistuvia kotiin annettavista palveluista syntyviä menoja voidaan asiakkaan pyynnöstä siirtää suoraan kuntaan käsiteltäväksi. Jos asiakkaalle syntyy toimeentulotuki-oikeus, Kela ohjaa asiakasta hakemaan asiakasmaksun alentamista tai perimättä jättämistä.

Asiakasmaksua tulee 11 §:n nojalla alentaa tai maksu jättää kokonaan perimättä viimeistään siinä vaiheessa, kun asiakas joutuisi muutoin turvautumaan toimeentulotukeen maksusta selvitäkseen. Asiakkaalle ei siis tule määrätä asiakasmaksuja samalle ajalle, jolloin tällä on oikeus toimeentulotukeen.

5.10 Romanihame

Säännöllisesti Kelan perustoimeentulotukea saavalle voidaan romanihameen hankintaan myöntää tukea enintään 450 euroa kahden vuoden välein maksu tositteita vastaan. Samoin voidaan tukea myöntää romaniperheeseen kuuluvan alaikäisen romanihameeseen. Mikäli lääkärinlausuntoon perustuen romanin tulee hankkia kevyempi romanihame, tukea myönnetään maksutositteita vastaan enintään 450 euroa. Terveyshameesta tehdyn päätöksen jälkeen tukea voi hakea uudelleen romanihameeseen kahden vuoden kuluttua.

Muu romaninaisen vaatetus, kuten röijyt ja puserot, kuuluvat perusosalla katettaviin menoihin, kuten myös miesten romanivaatetus, eikä niihin erikseen myönnetä täydentävää eikä ehkäisevää toimeentulotukea, ellei vaatteiden kuluminen ole terveydellisistä tai muista niihin rinnastettavista syistä olennaisesti tavallisuudesta poikkeavaa. Romanivaatteiden korjauskulut kuuluvat toimeentulotuen perusosalla katettaviin menoeriin, eikä niihin myönnetä täydentävää / ehkäisevää toimeentulotukea.

Muille kuin Kelan perustoimeentulotukea säännöllisesti saaville, tukea voidaan myöntää täydentävän laskelmaan perustuen sitä osin kuin Kelan tuloylijäämä ei kata menoerää eikä hakija ole säännöllisellä Kelan perustoimeentulotuen ylijäämällä voinut kohtuudella varautua ja kattaa romanihameen hankintakuluja.

Mikäli Kelan säännöllinen perustoimeentulotuen tuloylijäämä on ollut ja on yli 100 €/kk, tukea ei myönnetä, vaan katsotaan, että hakija on voinut kohtuudella varautua romanihameen hankintaan.

5.11 Lastenvaunut ja muut lasten tarvikkeet

Kelan perustoimeentulotukea säännöllisesti (yli 6 kk ja tuen saanti jatkuu) saavalle myönnetään tukea lapsen varusteisiin välttämättömään tarpeeseen ja pääsääntöisesti vain kerran. Tukea myönnetään yksilöityyn tarveselvitykseen, luotettaviin menotositteisiin tai kustannusarvioon perustuen kohtuullisilta osilta enintään:

- lastenrattaat 85 euroa

- lastenvaunut 120 euroa tai välttämättömän tarpeen mukaan yhdistelmävaunut 220 euroa sekä
- lasten syntymään liittyvät välttämättömät muut tarvikkeet 100 euroa

Muille tukea voidaan myöntää täydentävän laskelmaan perustuen siltä osin kuin Kelan tuloylijäämä ei kata menoa eikä hakija ole voinut tuloillaan, varoillaan tai Kelan säännöllisellä perustoimeentulotuen tuloylijäämällä varautua edellä mainittuihin hankintoihin.

5.12 Lasten luonapitokulut

Täydentävää toimeentulotukea ei myönnetä lasten luonapitokuluihin, koska menot kuuluvat perustoimeentulotukeen. Lapsen luonapitokuluja toimeentulotuessa huomioidaan sen lasta tapaavan vanhemman osalta, joka ei asu vakituisesti lapsen kanssa.

Tarvittaessa Kelan päätökseen tulee hakea muutosta. Kela hyväksyy menot, mikäli luonapidosta on tehty kirjallinen viranomaisen vahvistama sopimus tai asiasta on oikeuden päätös. Siten asiakasta tulee aina ohjata tekemään virallinen sopimus tai hakea käräjäoikeudesta päätös lapsen tapaamisista ja niihin liittyvien kulujen vastuista sekä hakemaan tuki Kelalta. Asiakasta tulee ohjata huomioimaan elatusapusuojituksen tekemisessä lapsen luonapitokulut.

5.13 Edunvalvontamenot

Edunvalvottavalle, joka saa säännöllisesti Kelan perustoimeentulotukea (yli 6 kk ja tuensaanti jatkuu), voidaan edunvalvonnan alin perusmaksu (280 € / vuosi) ja maistraatin määräämä tilintarkastusmaksu huomioida täydentävän toimeentulotuen laskelmassa menona menon erääntymiskaudena.

Muille ei säännöllisesti perustoimeentulotukea saaville edellä mainitut maksut voidaan huomioida täydentävän tuen laskelmassa kuukausikohtaisesti jaettuna, mikäli edunvalvoja ei ole voinut kohtuudella varautua valvottavan perustoimeentulotuen säännöllisellä tuloylijäämällä maksuihin (Toimeentulotukilaki 1 §, 2 § 7 §, 15 §). Mikäli Kelan säännöllinen perustoimeentulotuen tuloylijäämä on ollut tai on 50 €/kk tai enemmän, palkkioihin ja tilintarkastusmaksuun tukea ei myönnetä.

5.14 Lasten harrastusmenot

Ensisijaisesti suositellaan ja ohjataan asiakkaita sekä heidän lapsiaan osallistumaan kunnan ja muiden liikuntapalveluiden järjestämiin ilmaiisiin ja edullisiin ohjattuihin harrastusmahdollisuuksiin. Harrastusmenoista suositellaan sopimaan maksu tarvittaessa pienemmissä erissä.

Säännöllisesti Kelan perustoimeentulotukea saavalle (yli 6 kk ja tuensaanti jatkuu) lapsiperheelle voidaan myöntää lasten ohjattuun ja maksulliseen harrastusmenoon enintään 500 €/lapsi/vuosi (sisältää kulkemisen). Asiakkaan tulee esittää harrastusmenosta todistus / tarveselvitys ja menotosite, esimerkiksi lasku. Tukemisen vaikutukset tulee arvioida ja dokumentoida.

Muille kuin Kelan perustoimeentulotukea säännöllisesti saaville, tukea voidaan myöntää täydentävän laskelmaan perustuen siltä osin kuin Kelan tuloylijäämä ei kata menoerää, eikä hakija ole säännöllisellä Kelan perustoimeentulotuen ylijäämällä voinut kohtuudella varautua ja kattaa lasten kohtuullisista ohjatusta harrastustoiminnasta aiheutuvia kuluja.

5.15 Aikuisten harrastusmenot

Ensisijaisesti aikuisia hakijoita tulee ohjata käyttämään kunnan järjestämiä maksuttomia / maksullisia liikuntapalveluja sekä sopimaan harrastemaksun maksamista erissä.

Säännöllisesti Kelan perustoimeentulotukea saavalle (yli 6 kk ja tuensaanti jatkuu) aikuiselle voidaan myöntää hänen säännöllisen harrastustoimintaansa perusosan sisältyvien harrastusmenojen lisäksi esim. liikuntaharrastuksen tukemiseen enintään 30 €/kk sisältäen kulkemisen.

Muille kuin Kelan perustoimeentulotukea säännöllisesti saaville, tukea voidaan myöntää täydentävän laskelmaan perustuen (harrastusmeno 30€/kk) sitä osin kuin Kelan tuloylijäämä ei kata menoerää, eikä hakija ole säännöllisellä Kelan perustoimeentulotuen ylijäämällä voinut kohtuudella varautua ja kattaa perusosaan kuulumattomia harrastusmenojaan.

5.16 Huonekalut ja kodinkoneet

Kelan perustoimeentulotukea säännöllisesti saavalle (yli 6 kk ja tuen saanti jatkuu) voidaan myöntää täydentävänä toimeentulotukena alkuavustusta tai koti-irtaimistoon alla olevan mukaisesti hakijan esittäessä riittävän tarveselvityksen ja menotositteet / kustannusarvion muun kuin alkuavustuksen osalta, mikäli hakija ei voi muulla kohtuullisella tavalla rahoittaa hankintoja eikä hän ole voinut tuloillaan ja varoillaan varautua hankintoihin.

Alkuavustus koti-irtaimistoon myönnetään kertaluonteisena:

- yksin asuva: enintään 500 €
- aviopari / avopari: enintään 700 €
- aviopari / avopari, joilla lapsia: enintään 1000 €
- yksinhuoltaja: enintään 800€

Muille, ei perustoimeentulotukea säännöllisesti saaville, tukea voidaan myöntää täydentävän laskelmaan perustuen siltä osin kuin Kelan tuloylijäämä ei kata menoa, eikä hakija ole voinut kohtuudella varautua tuloillaan, varoillaan tai Kelan säännöllisellä perustoimeentulotuen tuloylijäämällä (50€/kk tai yli) mainittuihin menoihin.

E erityisenä perusteena koti-irtaimistoavustuksen myöntämiselle on pitkään jatkunut asunnottomuus tai tilanne, jossa hakijalla ei ole lainkaan koti-irtaimistoa ja voidaan arvioida, ettei hän ole itse omalla toiminnallaan aiheuttanut tilannetta eikä hänellä ole ollut mahdollista varautua hankintoihin eikä hänellä ole myöskään mahdollisuutta hankkia kodin irtaimistoa lähiaikoina.

Tuki voidaan myöntää kokonaan tai prosenttiosuutena hyväksytyistä kohtuullisista kustannuksista/ kustannusarviosta siten, että hakijalle jää omavastuuosuus, jolloin asiakkaassa kasvaa vastuullisuus huolehtia omaisuudestaan ja sen säilyttämisestä. Kohtuullisuutta arvioitaessa perusteena on yleinen kierrätyshintataso tai alin markkinahinta hakemushetkellä hankittavalle tavaralle / tavaroille. Hakijan tulee esittää yksilöity tarveselvitys ja maksutositteet, mikäli hankita on jo tehty tai eritelty kustannusarvio aiotuista hankinnoista ennen päätöksentekoa. Hakijaa voidaan vaatia jälkikäteen esittämään ostotodistus, mikäli se ei ole erityisen tarpeellista.

Mikäli alkuavustusta koti-irtaimistoon ei ole myönnetty tai siitä on kulunut vähintään kolme vuotta, voidaan myöntää ruokakuntokohtaiseen tarveselvitykseen perustuen ja maksutositteita vastaan koti-irtaimistoon tai kodinkoneisiin avustusta edullisimman vaihtoehdon mukaisesti enintään:

- jääkaappi 200 €
- pölynimuri 50 €
- astianpesukone perheelliselle 250€
- pyykinpesukone 200 €, (mikäli taloyhtiössä ei ole pesukonetta)
- mikroaaltouuni 40 €
- lasten koulupöytä 100€
- lasten sänky 70€
- aikuisten sänky 150 €
- keittiöpöytä tuoleineen 150 €

ja vastaaviin välttämättömiin hankintoihin kierrätyshintatason tai alimman markkinahinnan mukaisesti.

5.17 Hautauskustannukset

Limingassa selvitykseen perustuen toimeentulotuessa huomioitavina kohtuullisina ja välttämättöminä hautauskuluina voidaan pitää enintään 1300 euroa. Täydentävä toimeentulotuen hakemus hautauskuluihin voidaan käsitellä ilman perukirjaa, jos vainajan ja mahdollisen puolison osalta on toimitettu riittävät tulo- ja varallisuustiedot, hautauskulutusitteet sekä tarvittavat tiliotteet kuolinpäivältä ja sen jälkeiseltä ajalta. Muutoin päätökset perustuvat perukirjatietoihin.

Hautajaiskuluja koskeva täydentävän toimeentulotuen hakemus voidaan jättää ja käsitellä myös kuolin kuukauden jälkeen, sen jälkeen, kun perukirja on valmistunut. Hakijaa ohjataan tarvittaessa hakemaan riittävästi maksuaikaa hautaustoimistolta ja seurakunnalta.

Täydentävää toimeentulotukea voi hakea siltä osin kuin vainajan jättämät varat eivät riitä hautajaiskuluja kattamaan eikä hautajaiskuluihin ole saatavilla muista lähteistä (esim. vakuutukset, ammattiliiton jäsenyyteen liittyvä etu) avustusta, eikä muita maksuvelvollisia ole. Vainajan kuolinpäivän ja sen jälkeisiä tuloja ja varoja tulee ensisijaisesti käyttää välttämättömiin hautauskuluihin.

Varaton kuolinpesä voi saada toimeentulotukea kohtuullisiin hautauskuluihin, kun vainaja on liminkalainen ja vainaja haudataan Liminkaan. Kuolinpesä varattomuus osoitetaan perukirjalla. Varaton kuolinpesä saa mm. perukirjan tekemiseen maksutonta lainopillista oikeusapua puh. 029 56 61420. Lisätietoa: <http://oikeus.fi/oikeusapu/oulunoikeusaputoimisto/fi/index/ajanvarausjaasiointi.html>

Mikäli vainaja oli varaton eikä muita maksuvelvollisia ole, voidaan täydentävää toimeentulotukea myöntää hautajaiskuluihin edullisimman mukaan arkku/tuhkauurna, vaatetus, arkkuun laitto, kukat arkun päälle, vainajan kuljetus kunnan alueella ja hautapaikka / polttohautaus. Mikäli vainajan hautaus ja hautauksen organisointi jää kunnan vastuulle, kustannukset määräytyvät edullisimman hautaustavan mukaan, ellei muuhun ole perusteita.

Mikäli varattomalla vainajalla oli maksamattomia laskuja/velkoja Limingan kunnalle, toimita perukirjako- pio myös Limingan kunnan kirjaamoon ja pyydä velkojen poistamista sähköpostitse kunta@liminka.fi tai postitse: Limingan kunta, Kirjaamo, Liminganraitti 10, 91900 Liminka (käyntiosoite Liminganraitti 10 C, 3. kerros). Kuolinpesä saa päätöksen asiasta. Toimeentulotuki ei yleensä kata kaikkia hautauskuluja. Toimeentulotuessa huomioimattomat kulut esim. hautaus-, muistotilaisuuden järjestämis- ja muistokivikulut jäävät kuolinpesän maksettaviksi.

Toimeentulotukea myönnettäessä hautauskuluihin huomioidaan vainajan tulojen ja varojen lisäksi hänen puolisonsa (aviopuoliso, rekisteröidyn suhteen puoliso) tulot ja varallisuus. Puolison tulee hakea vainajan kuolin kuukaudelle perustoimeentulotuki Kelalta. Kela toimittaa hautauskulujen osalta hakemuksen kuntaan. Liitä Perukirja hakemuksen liitteeksi. Perukirja tulisi tehdä 3 kk kuluessa vainajan kuolemasta. Lisätietoja verottajalta.

Yksinelänyttä vainajaa toimeentulotuen hakemisen osalta edustaa kuolinpesän osakkaat, joiden tehtävä on ensisijaisesti järjestää vainajan haudaus. Hautauksen voi järjestää myös muu läheinen (Hautaustoimilaki 23§). Yksineläneen vainajan osalta hakemuksen Kelalle tekee kuolinpesän nimeämä henkilö tai muu läheinen. Kela toimittaa hautauskulujen osalta hakemuksen siihen kuntaan missä vainaja on menehtyessään ollut kirjoilla.

Toimeentulotuen hakemus hautauskuluihin yksin eläneen varattoman vainajan osalta voidaan toimittaa kuntaan suoraan ja ratkaista ilman Kelan perustoimeentulotukipäätöstä, mikäli pesänhoitaja, osakas tai muu vainajan läheinen tai asiaa hoitava toimittaa hakemuksen liitteeksi vainajan kuolinpäivän saldotodistuksen kaikista pankeista, joissa vainajalla tili, kaikkien pankkien tiliotteet tapahtumatietoineen kuolin kuukaudelta hakemuksen jättöpäivään saakka sekä vainajaa koskevan esitetytyn veroilmoituksen ja viimeisimmän verotuspäätöksen sekä maksutositteet tai laskut hautauskuluista.

Kohtuullisina hautausmenoina huomioidaan laskelmassa enintään (laskut liitteeksi):

Seurakunnan perimät hautausmaksut:

- Hautapaikka: arkkuhautapaikka (25 vuotta) 209€, uurnahautapaikka, anonymi 25€ tai muurialue 82€
- Hautauspalvelumaksut: arkkuhautausmaksu 357 €, uurnahautausmaksu 100 € ja tuhkausmaksu 210 €

Hautaustoimiston perimistä seuraavat kulut huomioidaan enimmäismenona:

- maahan haudaus: arkku 450€
- polttohautausarkku 300€
- uurna 100 €
- arkun koriste 30€
- vainajan pukeminen (sis. vaatetus) enintään 50€
- vainajan yksi kuljetus Limingan alueella säilytyspaikasta hautauspaikalle 350 €. Kuljetuskustannuksia Limingan ulkopuolelle ei huomioida menona.

5.18 Päivähoitomenot sekä aamu- ja iltapäiväkerhot

Täydentävässä ja ehkäisevässä toimeentulotuessa ei pääsääntöisesti huomioida lapsen hoitoon liittyviä asiakasmaksuja. Asiakasta ohjataan hakemaan maksuaikaa tai maksuvapautusta kunnan päivähoitomenoista. Mikäli lapsi on yksityisessä hoidossa, ohjataan hakeutumaan julkiseen päivähoitoon, mikäli se on edullisempi vaihtoehto. Sosiaalityön tulee tarvittaessa tehdä lausunto päivähoiton järjestämiseksi kunnan palveluna ja aina, mikäli lapsen etu sitä vaatii. Mikäli hakija ei saa Kelalta perustoimeentulotukea päivähoitomenoihin, hakija ei saa maksuvapautusta asiakasmaksulakiin perustuen eikä hakija muutoinkaan voi saada muulla ensisijaisella tavalla hoidettua edellä mainittuja maksuvelvoitteitaan (julkisen tai yksityisen), vodaan menoja huomioida täydentävässä toimeentulotukilaskelmassa enintään kolmen kuukauden (3 kk) ajan. Tuki voidaan myöntää siltä osin kuin perustoimeentulotuen tuloylijäämä ei kata menoja.

6 EHKÄISEVÄ TOIMEENTULOTUKI

Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoituksena on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. (Toimeentulotukilaki 1 § 2 mom. ja 13 §.) Tuen myöntämisellä pyritään saamaan muutos asiakkaan tai perheen tilanteeseen.

Ehkäisevä toimeentulotuki on sosiaalityön työväline ja siten osa suunnitelmallista sosiaalityötä. Ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen perustuu hakijan ja sosiaalihuollon omatyöntekijän yhdessä tekemään suunnitelmaan. Ehkäisevä toimeentulotuen myöntäminen edellyttää aina yksilökohtaista harkintaa.

Ehkäisevä toimeentulotuki on tarkoitettu:

- tuensaajan aktivointia tukeviin toimenpiteisiin
- asumisen turvaamiseksi
- ylivelkaantumisesta tai taloudellisen tilanteen äkillisestä heikentymisestä aiheutuvien vaikeuksien lieventämiseksi
- muihin tuensaajan omatoimista suoriutumista edistäviin tarkoituksiin.

Ehkäisevästä toimeentulotuesta päättää hakijan sosiaalihuollon omatyöntekijä (sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja). Peruslähtökohtana on, että ennen ehkäisevän toimeentulotuen myöntämistä hakijan oikeus perustoimeentulotukeen on selvitetty. Poikkeuksena ovat akuutit kriisit Kelan aukioloaikojen ulkopuolella, mikäli kiireellisen taloudellisen tuentarve ei voi odottaa Kelan palvelun avautumista. Akuutissa kriisissä ehkäisevä tuki myönnetään kertaluonteisesti kiireellisenä perustoimeentulotukena virka-ajan ulkopuolella (klo 16 -8) hakijan tarvetta vastaavasti, mikäli muut toimeentulotuen myöntämisen edellytykset täyttyvät. Hakijan tulee aina esittää kiireellisistä tuentarpeistaan riittävän yksilöidyt tiedot ja tuentarvetta tukevat asiakirjat ja menotositteet (1-2, 14, 17 §). Kiireellinen tuki tulee myöntää toimeentulotukilain mukaan joko samana tai seuraavana arkipäivänä. Ehkäisevä toimeentulotuki on mahdollista myöntää mm. äkillistä ja ennakoimatonta tuen tarvetta (mm. tulipalo) vastaavasti ja siinä laajuudessa kuin tarve vaatii ja kun hakijalla ei ole mahdollisuutta saada tukea muusta tulonlähteestä kyseisessä tilanteessa.

Ehkäisevää tukea voidaan myöntää myös henkilölle / perheelle, joka ei muutoin olisi toimeentulotukeen oikeutettu, mikäli ennaltaehkäisevän tuen myöntämisellä voidaan esimerkiksi ehkäistä pitkäaikaisen toimeentulotukiasiakkuuden syntyminen.

Ehkäisevää toimeentulotukea ei ole tarkoitettu toistuvasti myönnettäväksi. Ehkäisevän toimeentulotuen menolajeja ei ole lailla eikä soveltamisohjeilla rajattu, jotta hakijaa / perhettä voidaan pitkäjänteisesti ja joustavasti aktivoida ja tukea. Hakijan / perheen talousongelmat maksuvaikeuksineen voivat olla jo itsessään luonteeltaan sellaisia, että sosiaalihuoltolain mukaiset erityisen tuen asiakkuuden kriteerit täyttyvät.

Mikäli hakija antaa virheelliseksi tietämäänsä tietoa ehkäisevän tuen saamiseksi tai käyttää myönnetyn tuen muuhun kuin mihin se on tarkoitettu, voidaan tuki virheelliseen tietoon perustuvalta osalta periä takaisin jälkikäteen (Totul 1997/1412 § 20 -22).

7. MUUTOKSENHAKU

7.1 Oikaisuvaatimus

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen Limingan kunnan viranomaislautakunnalle, jos hän kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan sitä vaatii. Tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä siitä, kun päätös on annettu postin kuljetettavaksi. Määräaikaa laskettaessa ei tiedoksisaantipäivää lueta määräaikaan. Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Päätös, johon muutosta haetaan, on liitettävä muutosvaatimukseen.

Oikaisuvaatimuksen voi toimittaa myös postitse ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä. Oikaisuvaatimuksen voi toimittaa ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä myös sähköpostilla lähettäjän omalla vastuulla. Asiakkaan huomaama virhe voidaan korjata itseoikaisuna, jos päätös on perustunut lasku- tai kirjoitusvirheeseen tai asiakkaan tilanne on muuttunut.

7.2. Viranomaislautakunta

Oikaisuvaatimukseen liittyvän selvityksen viranomaislautakunnalle valmistelee ja esittelee sosiaalihuollon johtaa viranhaltija sekä henkilöstö- ja hyvinvointijohtaja. Viranomaislautakunta voi pitää ennallaan viranhaltijan tekemän päätöksen tai muuttaa sitä tai se voi palauttaa asian uudelleen käsiteltäväksi.

7.3 Pohjois-Suomen hallinto-oikeus

Asiakas voi hakea muutosta viranomaislautakunnan päätökseen hallintovalituksella 30 päivän kuluessa jättämällä valituskirjeensä suoraan hallinto-oikeudelle tai hän voi antaa myös viranomaislautakunnalle eteenpäin toimitettavaksi. Hallinto-oikeuden ratkaisusta asiakas ja kunta voivat valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Suomen perustuslaki 19 § 1 mom
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun
lain muuttamisesta 30.12.2020 (1201 / 2020)
Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412
Laki toimeentulotukilain muuttamisesta 1.1.2017(815/2015)
Hallintolaki 6.6.2003/434
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812
Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301
Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189
Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704
Avoliittolaki 13.6.1929/234
Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386
Laki sosiaalisesta luototuksesta 20.12.2002/1133
Toimeentulotuki. Opas toimeentulotukilain soveltajille.
Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:4.
Kelan perustoimeentulotuen ohjeet, kts. [Toimeentulotuki - kela.fi](http://Toimeentulotuki-kela.fi)